

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Katedra sociální práce

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Středisko výchovné péče: Význam a možnosti
spolupráce s rodinou a institucemi podporujícími
stabilizaci a fungování rodiny**

Vypracovala: Bc. Vendula Nebřenská

Vedoucí práce: Mgr. Hana Francová Ph.D.

České Budějovice 2015

Abstrakt

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na význam a možnosti spolupráce střediska výchovné péče s rodinou. Výsledkem mé práce je zhodnocení kooperace střediska výchovné péče s rodinami a identifikování limitů této spolupráce. Okrajově jsem také získala náhled na spolupráci rodiny s neziskovými organizacemi, které tvoří významnou součást pomoci dětem s poruchami chování.

Teoretická část obsahuje tři nejvýznamnější subjekty, které hrají zásadní roli v problematice poruch chování u dětí. V první řadě jsou tímto subjektem samotné děti, u kterých se porucha chování objevuje. V první části práce jsem se proto snažila osvětlit vývojové aspekty dospívání a identifikovat typické projevy dětí tohoto věku. Také jsem nepamenovala vymezit konkrétní poruchy chování u dětí. Neméně důležité jsou rodiče takových dětí, neboť zastávají primární roli ve výchově. U rodiny jsem charakterizovala základní aspekty a funkce rodiny a popsala jsem znaky klasické rodiny moderní doby. A v neposlední řadě jsem se zabývala samotným střediskem výchovné péče – což je instituce zabývající se prevencí vzniku poruch chování. Tato část bude jistě zajímavá pro ty, kteří tuto instituci neznají a nemají povědomí o její práci.

V empirické části předkládám výsledky kvalitativního výzkumu, v rámci kterého jsem oslovila pět zaměstnanců střediska výchovné péče Domažlice a třicet rodičů dětí s poruchami chování. Ti mi prostřednictvím rozhovoru poskytli cenné informace a náhled na danou problematiku i na jejich konkrétní zkušenosti s umístěním dítěte na internátní pobyt v SVP Domažlice.

Chtěla jsem tímto výběrem tématu diplomové práce poukázat na významnost spolupráce a díky této práci mohu říci, že jsem si tento fakt znovu potvrdila. Výsledky výzkumného šetření poskytnu k dispozici SVP Domažlice, díky němuž se mohl výzkum uskutečnit.

Klíčová slova:

poruchy chování – rodina - středisko výchovné péče – spolupráce – výchova

Abstract

In my thesis, I focused on the importance and possibilities of cooperation educational care centers and family. The result of my work is the evaluation of the cooperation between educational care center and families and to identify the limits of this cooperation. Marginally I also gained insight into the family cooperation with non-profit organizations, which are an important part of helping children with behavioral disorders.

The theoretical part consists of three major entities that play a vital role in the area of behavioral disorders in children. Firstly, children with behavioral disorders are the first entity. In the first part I have tried thus shed light on the developmental aspects of adolescence and to identify the typical manifestations of this age. Also, I didn't forget to identify specific behavioral disorders of children. The parents of these children are equally important because they take a primary role in education. I defined characteristic, basic aspects and functions of the family with these children and I described the classic characters of the family in modern times. And last but not least, I have dealt with a center of educational care - which is involved in the prevention of behavioral disturbance. This section will be interesting especially for those who don't know this institution and have no awareness of its work.

The empirical part presents the results of qualitative research, within which we addressed five employees educational care center in Domažlice and thirty parents of children with behavioral disorders. The interview provided me valuable information and insight into the issue with their particular experience with the boarding stay of their child in SVP Domažlice.

I wanted to emphasize the importance of cooperation through the choice of this topic and thanks to this job I can say that I have reaffirmed this fact. The results of research will make available to SVP Domažlice, thanks to which research could be carried out.

Keywords:

behavioral disorders - family - Educational Care Centre - cooperation - education

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 11. 5. 2015

.....

(jméno a příjmení)

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Haně Francové Ph.D. za profesionální vedení práce, za cenné rady i připomínky. Můj velký dík patří také mým kolegům ve Středisku výchovné péče Domažlice, kde jsem prováděla výzkum, neboť mi vyšli vždy vstříc, věnovali mi svůj čas a poskytli potřebné informace. Stejně tak nesmím ve svém poděkování zapomenout na rodiče klientů SVP, kteří se stali stěžejní součástí mého výzkumu. V neposlední řadě musím poděkovat své rodině za podporu při psaní této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	9
1 Teoretická východiska	11
1.1 Charakteristika období dospívání.....	11
1.2 Nejčastější poruchy chování dětí a jejich etiologie.....	15
1.2.1 Poruchy související s hyperaktivitou a neschopností se soustředit	17
1.2.2 Poruchy související s asociálním chováním	18
1.2.3 Poruchy související s užíváním návykových látek.....	19
1.2.4 Poruchy v komunikaci a společenských vztazích	20
1.2.5 Poruchy vyvolané úzkostí a stresem.....	21
1.3 Rodina jako primární instituce ve výchově dětí.....	22
1.3.1 Samotný pojem rodina.....	22
1.3.2 Funkčnost rodiny	23
1.3.3 Typologie rodiny	25
1.3.4 Základní znaky současné rodiny	26
1.4 Středisko výchovné péče a jeho metody práce	27
1.4.1 Činnost středisek výchovné péče.....	28
1.4.2 Odborný tým střediska výchovné péče.....	30
1.4.3 Formy práce s rodinou dítěte s poruchami chování.....	32
1.5 Další instituce uplatnitelné při pomoci problémovým dětem	34
2 Cíl práce a výzkumné otázky.....	37
3 Metodika	38
3.1 Zvolená strategie výzkumného šetření.....	38
3.2 Výzkumný vzorek	39
3.3 Použité metody sběru dat	40
4 Výsledky	41
4.1 Vnímání Střediska výchovné péče Domažlice rodiči	41
4.1.1 První dojem ze SVP	41

4.1.2 Prostředí v SVP	42
4.1.3 Lidé v SVP	43
4.1.4 Činnosti v SVP	44
4.2 Spolupráce s neziskovými organizacemi	51
4.2.1 Spolupráce s dalšími institucemi	51
4.2.2 Doporučení na další instituce	52
4.2.3 Kvalita doporučených institucí	53
4.3 Hodnocení participace rodičů klienta SVP	54
4.3.1 Pravidelnost kontaktů se SVP	54
4.3.2 Pravidelnost kontaktů s dítětem.....	58
4.3.3 Změna režimu u klienta	60
4.4 Názor zaměstnanců SVP	63
4.4.1 Hodnocení SVP	63
4.4.2 Formy a možnosti spolupráce SVP s dalšími subjekty	65
5 Diskuse.....	68
6 Závěr	77
7 Seznam informačních zdrojů	80
Přílohy.....	86

Seznam použitých zkratk

SVP – středisko výchovné péče

KP – komunikační partner

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

PPP – pedagogicko-psychologická poradna

SPU – specifické poruchy učení

SPC – speciálně pedagogická centra

PČR – Policie ČR

PMS – Probační a mediační služba

Úvod

Vzhledem k tomu, že pracuji ve středisku výchovné péče s dětmi s poruchami chování, je mi toto téma velmi blízké a je i důvodem, proč jsem si ho vybrala jako téma své diplomové práce. Zároveň si ale myslím, že potřeba prevence a řešení problematiky poruch chování u dětí se bude během následujících let zvyšovat. A na rodinu, která je primárním subjektem výchovy i socializace dětí, jsou tudíž kladeny stále větší nároky. To dokládá i fakt z minulosti, kdy se tento trend také potvrdil. Poruchy chování u dětí jsou jevem, který se v posledních letech rozšiřuje – a to i u rodin, které vypadají navenek stabilní a spokojené. Podle mého názoru tento trend dobře vystihuje Matoušek (2010) ve své knize, kdy o rodině mluví jako o „skořápkové instituci“ – neboť děti nemají v rodině potřebnou podporu rodičů. Důvodem jsou samozřejmě časté rozchody rodičů, které často způsobují to, že jeden rodič na výchovu nestačí a není schopen dítěti nahradit rodiče druhého. Příčiny poruch chování u dětí bychom ale ve velké většině případů měli hledat právě u rodičů. Rodiče jsou ti, kteří svým dětem předávají vzorce chování a jednání, učí je tradicím a morálním hodnotám. Funkce rodiny je ale v dnešní době narušena a dítě si takovou zátěž s sebou nese po celé dětství. Nemůžeme se pak divit, že je dítě zmatené a začne se v těžkém období dospívání tzv. „stavět na zadní“.

Myslím, že v rámci našeho státu u nás existuje dostatek institucí, které se věnují dětem s poruchami chování – včetně střediska výchovné péče, které by mělo být první organizací, kterou rodič vyhledá při potížích s dítětem. Jedná se totiž o preventivní zařízení. Práce s klientem SVP – dítětem je zde považována za hlavní, ale díky změnám, které prožívá celá naše společnost, by se měl ve stejné míře klást důraz na práci s rodiči. Vždyť ti jsou prvním a troufám si říci i nejdůležitějším subjektem, který má na dítě vliv a který formuje jeho osobnost. To je také důvod, proč jsem se ve své práci chtěla zabývat problematikou spolupráce střediska výchovné péče s rodinou klienta – vždy, když nějaké dítě v SVP udělá pokrok ve svém chování si kladu otázku, zda tento pokrok udělal i rodič. Snažila jsem se tedy zjistit, kde jsou limity spolupráce SVP s rodinami, aby se případně s těmito překážkami začalo pracovat. Zároveň si myslím, že dobře plní svou roli i neziskové organizace, které mají větší prostor věnovat

se celé rodině jako instituci a ne jen samotnému dítěti. Proto jsem se okrajově ve své práci zabývala i tím, do jaké míry rodiče využívají této možnosti spolupráce.

Svoji diplomovou práci jsem rozdělila na teoretickou a empirickou část. Mezi těmito částmi je vložena část metodologická, která osvětluje proces samotného výzkumu. V teoretické části jsem se nejdříve zabývala obdobím, kdy k poruchám chování dochází – obdobím dospívání. Přišlo mi důležité osvětlit, co se uvnitř dítěte děje a co vše má na jeho chování vliv. Poté jsem zde objasnila samotný pojem porucha chování, vyjmenovala její nejčastější druhy a pokusila se vymezit i jejich etiologii. V další části práce jsem se zaměřila na rodinu jako primární složku socializace a výchovy – pohlížela jsem na ni z hlediska funkčnosti, typologie a vymezila jsem současné znaky rodiny. V poslední podkapitole teoretické části jsem uvedla informace týkající se střediska výchovné péče a jeho chodu. Zajímala jsem se zde o jejich činnost, odborný tým i o formy spolupráce, kterou střediska uplatňují při práci s rodinou dítěte. Na konci této podkapitoly jsem ještě poznamenala další instituce, které mohou být nápomocné při práci s dětmi s poruchami chování.

Empirická část představuje soubor výsledků, které jsem získala prostřednictvím uskutečněných rozhovorů na bázi kvalitativního výzkumu. Tyto rozhovory byly uskutečněny s rodiči klientů SVP Domažlice a s jejich zaměstnanci. Z výzkumu jsem získala velmi cenné informace např. o konkrétních překážkách změny dítěte a jeho chování – často jsou touto překážkou sami rodiče, aniž si to uvědomují.

Dnes, kdy převládá názor, že institucionální výchova nenahradí výchovu rodiny, je potřeba s rodinou více spolupracovat a pomoci jí, aby znovu získala zpět svou stabilitu a funkci. To, jak tato spolupráce probíhá ze strany rodičů i zaměstnanců střediska výchovné péče, je předmětem následujících kapitol. O významu spolupráce bych ráda přesvědčila i čtenáře této práce.

1 Teoretická východiska

1.1 Charakteristika období dospívání

Hovořit o dospívání v této podkapitole budu proto, že cílová skupina klientů střediska výchovné péče spadá ve většině případů do této věkové kategorie. Termín dospívání se často ztotožňuje s pojmem adolescence, což ale podle některých autorů není přesné. Podle Langmeiera a Krejčířové (2006) můžeme do fáze dospívání zařadit období pubescence (11-15 let) a období adolescence (15-22 let). Poznat charakteristické rysy dětí v tomto období je podle mého názoru stěžejní pro práci s nimi a pro následnou diagnostiku poruchy chování. Pochopit jejich chování napomůže člověku v jednání s nimi, získání empatického přístupu a získání důvěry, která hraje v tomto období u dítěte stěžejní roli.

Podle Hartla (2000, s. 120) je termín adolescence charakterizován následovně - „*období ontogenetického vývoje, kdy vrcholí procesy zrání sexuálního, emocionálního a sociálního*“. Sociální zrání charakterizuje společenské a kulturní podmínky, ve kterých je dítě vychováváno – to vše formuje a mění osobnost jedince, proto je individuální přístup k jedinci s poruchami chování nezbytný. Moderní doba navíc mění postoje dospívajících, takže u autorů převládá názor, že toto období chtějí děti co nejvíce urychlit a získat svobodu, se kterou jde ale ruku v ruce zodpovědnost, která dospívajícími není ochotně přijímána (Vágnerová, 2012).

Tělesné změny u dospívajících

Nejdůležitější změnou v tomto období je zřejmě schopnost reprodukce, tedy dovršení plné pohlavní zralosti. Doba počátku dospívání se samozřejmě u každého jedince liší a podle mnoha autorů je tato doba silně ovlivněna geneticky. V posledních desetiletích se také často hovoří o pojmu sekulární akcelerace. Farková (2009, s. 34) ji ve své knize specifikuje jako dlouhodobé zrychlení tělesného vývoje. Tento jev přinesl na jedné straně zrychlování a dřívější nástup tělesného dozrávání, na druhé straně pak prodloužil psychologické zrání, osamostatňování se. Je to jakoby se zkracovalo dětství a na druhé straně se oddaloval nástup dospělosti. Jako jednu z příčin tohoto jevu autorka

uvádí rozmach informačních technologií, ale nezapomíná ani na ostatní příčiny jako kvalitní strava, bydlení, sport, práce apod. Podle autorky Vágnerové (2012) ale tento proces sekulární akcelerace již dosáhl svého vrcholu a můžeme předpokládat, že v budoucích letech dojde ke stagnaci věkové kategorie při dosahování dospívání u dětí.

Fázi puberty předchází tzv. fáze adrenarché, která přichází zhruba kolem osmého roku a kde jsou již patrné určité pubertální změny. V tomto období totiž dochází ke změnám hormonální produkce a u dětí můžeme pozorovat méně nápadný posun v chování. Na toto období navazuje období puberty. U dívek toto období přichází přibližně kolem desátého roku, u chlapců o dva roky později (Machová, 2009). Nástup je velmi rychlý a toto období je bráno subjektivně a může znamenat riziko zranitelnosti pro daného pubescenta. Toto období se vyznačuje zejména růstem druhotných pohlavních znaků, které se liší u dívek a u chlapců. Zatímco u chlapců se klade důraz na růst svalové hmoty, u dívek jsou sekundární pohlavní znaky viditelnější a často pro ně představují kvalitativnější změny než u chlapců (Vágnerová, 2012). Navíc se v tomto věku klade důraz zejména na prestiž a atraktivitu zevnějšku, který je stěžejní pro dívky, jež chtějí získat určité sociální postavení ve vrstevnické skupině. Mnoho dospívajících – dívky především - se po určitou dobu zabývají svým zevnějškem víc než čímkoliv jiným. Pochybnosti o svém vzhledu mívají i ti nejatraktivnější dospívající (Vágnerová, 2012, s. 375). Adolescent, jehož zevnějšek neodpovídá vrstevnické normě, může pocítit úzkost, zklamání, které může být ventilováno v nejhorším případě i autoagresí. Naopak dívka spokojená se svým vzhledem získává potřebu seberealizace, vnitřní jistoty a úspěchu ve vrstevnické skupině. Zatímco na začátku pubescence dívky dávají přednost uniformitě po vzoru modelek, zpěvaček apod., postupem času se přiklání spíše k prosazování individuálního stylu, který jim samotným vyhovuje. Toto je podle autorky Vágnerové důkazem zrání osobnosti.

Po této fázi se pohlavní růst zpomaluje, což bývá problémem hlavně pro dospívající chlapce. Tělesná výška je v tomto období pro chlapce důležitá – posiluje sebevědomí a dává pocit vyrovnanosti s dospělými. Vedle toho fyzická síla dává pocit soběstačnosti a nezávislosti (Vágnerová, 2012). Chlapci malého vzrůstu, kteří vypadají slabě a nevyspěle, se mohou stát obětí agrese silnějších chlapců, kteří mají ve skupině vyšší

sociální status. „*Jeho role je méně atraktivní a tento fakt posiluje potřebu obrany, která může mít různý charakter – kompenzace úspěšnosti v jiné oblasti, vazba na silnějšího vrstevníka, či přijetí role šaška*“ (Vágnerová, 2012, s. 375). U dívek toto období končí zhruba v 16 letech, u chlapců se hranice odhaduje na 18 let.

Emoční změny u dospívajících

Hormonální změny v pubescenci se projeví i v oblasti citového prožívání. Emoční reakce dospívajících jsou popisovány dospělými jako nepřiměřené. Pravdou ale je, že dítě je v tomto období velmi citlivé a je potřeba být k těmto reakcím tolerantní. Emoční ladění dítěte je kolísavé, dospívající reaguje přecitlivěle, dráždivě i na běžné podněty a pohybuje se v určitém „zmatku“, neboť ztrácí svoji citovou jistotu. V tom také tkví jejich nevyzpytatelnost chování, jejich citové prožitky bývají dost intenzivní, spíše krátkodobé a navíc proměnlivé (Vágnerová, 2012, s. 390). Emoční výkyvy v prožívání jsou často spojeny s poklesem aktivity, unavitelností – dítě je apatické, neochotné dělat jakoukoliv činnost. Tato proměnlivost nálad a přecitlivělost pak mohou vyvolat konflikt. Konflikty většinou nejsou tak hrozné, jak pro dospívajícího vypadají, ale vztahovačnost zde určitou roli hraje. Ne nadarmo se totiž tomuto období říká období „bouří a krizí“ (Krejčířová, 2009). Emoční přecitlivělost je u velké části dospívajících spojena s poruchou pozornosti, která může vést k výkyvům ve školním prospěchu. Tyto výkyvy jsou rodiči často mylně považovány za nedostatek snahy či lenost. Ještě rizikovější se zdá být fakt, že pubescenti se v tomto období uzavírají více do sebe a ventilace citů navenek je nechtěná. Emoční egocentrismus způsobuje, že dospívající si své pocity stále dokola přemílají, opakují si různé prožitky a zvyšuje se sklon k depresi. Proti depresi a nepříjemným pocitům existuje podle Vágnerové (2012) několik obranných mechanismů:

- **mechanismus kyvadla** – dospívající se v určitých situacích vrací k infantilnímu chování a způsobu řešení situace, návrat je krátkodobý a přináší jim pocit jistoty
- **regrese na nižší vývojový stupeň** – při větší zátěži na dospívajícího, míra regrese je přímo úměrná subjektivní závažnosti stresu pro jedince, její trvání závisí na daném jedinci

- **únik do fantazie** – odpoutání od reality, prožití nereálných rolí, nezávazná experimentace s možnými způsoby řešení situace, plně závislé na vůli a představách jedince

Potřeba city projevovat se objevuje prostřednictvím vztahů v dospívání. Citové vzplanutí ve formě lásky adolescentům dodává pocit sebejistoty, vlastní atraktivity a také zvyšuje jejich sociální prestiž. Objekt zamilovanosti je ve většině případů idealizován. V tomto období jde hlavně o experimentování, sebepoznávání a získávání vlastních zkušeností s partnerskými vztahy. Tyto vztahy navázané v dospívání ale většinou nemají dlouhého trvání. U starších adolescentů již dochází ke stabilizaci emočního prožívání, hladina hormonů se ustáluje a zkušenosti navozují stereotypní způsob života. Takovéto fázi se podle autora Macka (1999) odborně říká „období vystřízlivění“. Díky emočnímu zklidnění se adolescent dokáže i lépe sebeovládat – a to i v emočně vyhocených situacích.

Sociální změny u dospívajících

První změna, která je u pubescentů patrná, je změna v sociálním poznávání. „*Mladší děti zajímalo, jak se lidé jeví, ale pubescent by chtěl vědět, jací jsou*“ (Vágnerová, 1999, s. 261). Na začátku dospívání jsou již pubescenti schopni zpracovat velké množství informací, zároveň se vyjadřují již ne tolik egocentricky, na druhou stranu je třeba připomenout, že pubescenti rádi vyjadřují vlastní názor, i když s ním ostatní nesouhlasí. To se také změnilo v jejich uvažování oproti dětskému věku. Další významná změna v tomto období je patrná v oblasti sociálních rolí – ty jsou ovlivněny dvěma faktory, o kterých jsem již hovořila v minulé části práce. Těmi dvěma faktory jsou zájem o zevnějšek a snaha o nezávislost na rodině. Spousta rodičů chápe odmítnutí jim jako projev neúcty, pubescent to ale vidí odlišně. Autoritu tím ve skutečnosti prověřuje a je na rodičích, aby mu dokázali, že si jeho respekt zaslouží. Vysvětlení podává Vágnerová (1999, s. 262) ve své knize - Dohadování s autoritou a demonstrace jejího odmítnutí neznamení vnitřní popření. Tím, že mladiství dokážou dospělým úspěšně oponovat a logicky argumentovat, dosahují potřebného pocitu jistoty, že se jim dokáže vyrovnat jako dospělý. Otázka ale zůstává, nakolik můžeme pubescentovi dovolit dostat se na úroveň dospělého, než toho využije? V komunikaci

děti a rodičů je to podobné, pokud se pubescent v konverzaci nebude cítit rovnocenně, jeho ochota mluvit zmizí. Velmi významným rysem tohoto období je odpoutání od rodiny a na druhé straně připoutání se k vrstevnické skupině, která se stává pro pubescenta klíčová. Je zde kladen důraz na konformitu ve skupině a získající role ve vrstevnické skupině formuje identitu pubescenta. Normy stanovené vrstevníky jsou oproti domácím normám striktně dodržovány.

U adolescentů se schopnost přijmout hodnoty a normy liší, a to tak, že ctí jen ty normy, které sami považují za významné. Zároveň s tím jsou adolescentům ale známy morální principy, o kterých dokážou velmi dobře uvažovat. Postupně se v podstatě dostávají na hranici dospělosti, a tak by s nimi mělo být i jednáno. V této době se adolescenti věnují zejména své profesní přípravě – budoucímu povolání, které je také součástí osobnosti jedince a určuje různou sociální prestiž.

1.2 Nejčastější poruchy chování dětí a jejich etiologie

V této kapitole se budu zabývat nejčastějšími poruchami chování, které se u dětí mohou objevit. Objasním, jaké to jsou a jakým způsobem by se měly řešit. Na tyto již prvotní projevy by si rodiče měli dát pozor a hledat jejich příčinu. Často jsou také prvním impulsem, proč vyhledat pomoc odborníka.

Porucha chování u dětí může být diagnostikována pouze odborníkem (psychiatr, pediatr, klinický psycholog, speciální pedagog apod.), který navrhuje další postup léčby, nejčastěji ve formě psychoterapie, různých výchovných opatření a v nejhorším případě i pomocí farmakoterapie (Štípek, 2011). Pokud se budeme zabývat etiologií poruch chování, je třeba zdůraznit, že poruchy chování se vyskytují u zhruba 10-15% dospívajících. Toto číslo je poměrně vysoké a dnešní doba tomuto procesu příliš nepomáhá. Na jednu stranu se dá říci, že děti s poruchami chování díky přetechizovanému pokroku ve světě bude přibývat, zároveň ale přibývá i zkušeností a nových vzorců práce s nimi. Stejný názor má i dětská psychologka a soudní znalkyně z Ostravy – paní Ludmila Mrkvicová. „*V poslední době vnímám i to, že přibývá dětí s*

poruchovým chováním. Takovéto chování u dětí vždy existovalo, ale je toho teď více. Agresivita je přirozená vlastnost člověka, důležitá je ale správná socializace. Aby děti věděly, co smí a co nesmí“ (Novinky.cz, © 2003–2015). Nesmíme také zapomínat, že je spousta dalších faktorů, které předurčují chování dítěte – jako rodinné prostředí, školní prostředí, dědičnost nebo trávení volného času. V oblasti volného času jsou rizikovým faktorem právě počítačové hry a filmy plné agresivity.

V rámci psychologicky podmíněných poruch chování podle Říčana a Krejčířové (1997) rozlišujeme následující příčiny chování u dětí:

- projev náhradního uspokojení – citová deprivace z neuspokojení určitých potřeb, velmi často je příkladem neuspokojení v potřebě pozornosti a uznání, důvodem je sociální izolace ve skupině, disociální chování se objevuje jako volání o pomoc, dítě nedokáže zdůvodnit, proč se takto chová
- emoční deprivace – typicky z určité traumatické události, dítě má potíže v navazování nových vztahů, je impulzivní, jedná se o dlouhodobou deprivaci
- disharmonický vývoj osobnosti – tyto děti jsou velmi těžko začlenitelné do společnosti, neschopné navázat vztahy, vyskytuje se agresivita, dítě reaguje bez zábran a sebekontroly
- projev jiné závažné psychické poruchy – např. deprese, schizofrenie, je potřeba spolupráce mnoha odborníků včetně psychiatra
- rodinně podmíněné poruchy – rodiče ukazují dítěti asociální model chování nebo jeho disociální chování podporují

V rámci diagnostiky dítěte se později zkoumají symptomy, které se v chování dítěte projeví během posledního roku a pokud se opakují minimálně tři vzorce disociálního chování, je nutno vyhledat pomoc odborníka. Klíčovým ukazatelem je také významně se zhoršující školní prospěch.

Následující vzorce chování jsou níže uvedeny v tabulce 1.

Tabulka 1: Symptomy poruch chování

Agrese vůči lidem, zvířatům	šikana, zastrašování
	pranice a bitky
	použití zbraní, které mohou zranit
	fyzická agrese vůči lidem
	fyzická agrese vůči zvířatům
	krádeže se střetem s obětí
	vynucování sexuální aktivity
Destrukce majetku	zakládání ohně
	ničení majetku druhých
Nepoctivost, krádeže	vloupání
	krádeže
	záměrné lži, lstivost
Násilné porušování pravidel	toulky, nerespektování času
	útěky z domova
	záškoláctví

Zdroj: Procházka a kol., 2014, s. 135-136

1.2.1 Poruchy související s hyperaktivitou a neschopností se soustředit

Děti s takovými příznaky v chování mají velmi těžké postavení jak ve své školní třídě, tak v domácím prostředí. Je to způsobeno především faktem, že tyto děti dokážou být v určitých okamžicích milé a tudíž jejich obtížně zvládnutelné chování je poté považováno za vzdorovité a schválně popuzující. U těchto dětí, které mají velmi specifické projevy chování, je poté diagnostikováno ADHD – tedy porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou.

Tato nemoc je rozeznatelná hlavně v období, kdy je kladen největší důraz na pozornost a kontrolu impulzů u dítěte, což je v největší míře ve školním prostředí. Zde se u dítěte objevují tři druhy příznaků:

- a) hyperaktivita – dítě bude neklidné, překypující spoustou energie, chvíli neposedí a bude i v projevu velmi hlasité
- b) impulzivita – v jednání převládá impulzivita bez přemýšlení o následcích jednání, dítě skáče jinému do řeči apod.
- c) nesoustředěnost – dítě vypadá jako by svou práci nevnímalo, je roztěkané a často proto dělá chyby, u jedné činnosti dlouho nevydrží, pokud nemá dostatečnou zpětnou vazbu

Tento syndrom se vyskytuje zhruba u 3-5 % školních dětí, některé prameny uvádějí ale i procenta vyšší. Výskyt mezi dívkami a chlapci je vyšší u skupiny chlapců (Train, 2000). Jako příčinu vzniku tohoto syndromu nejvíce autorů uvádí kombinaci dědičnosti s negativním působením různých faktorů v době kolem porodu dítěte. Výzkum potvrdil, že se hyperaktivita dědí častěji po mužské linii (Jucovičová a kol., 2010). U dětí s diagnostikovaným syndromem ADHD je také potřeba si dávat pozor na jiné příznaky přidružených poruch, které se u dítěte mohou objevit. Je třeba myslet na to, jak obtížnou pozici má dítě ve škole i ve skupině přátel a tomuto přizpůsobit i jednání rodičů a ostatních blízkých. Rodiče se budou cítit vyčerpaní, ale myslím, že pokud se budou dostatečně snažit obrnit trpělivostí a dají dítěti najevo svou náklonnost i přes jeho neklid, mají velkou šanci na to, aby se stav dítěte zlepšoval.

1.2.2 Poruchy související s asociálním chováním

Asociální chování je jedna z nejběžnějších poruch chování v dětském věku – jeho výskyt se odhaduje na 4 % dětí žijící na venkově a 9 % dětí žijících ve městě, určité odhady ale ukazují i na větší procento výskytu. Na vině u této poruchy je v určité míře i dědičnost, nejvíce ji ale ovlivňuje prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Hlavně příkladné chování rodičů hraje v tomto období stěžejní roli. Poruchy chování u malých dětí často

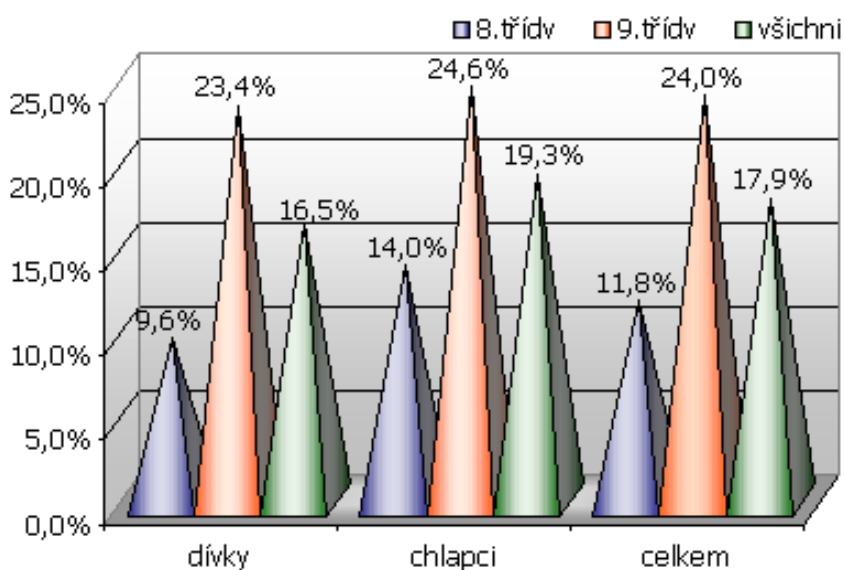
souvisí s konflikty rodičů. V praxi se ukazuje, že rodiče problematických dětí se chovají ke svým dětem méně vstřícně - častěji jim vyhrožují, ponižují je a také jim neposkytují dostatek času na to, aby mohli vyhovět jejich příkazům (Procházka, 2014, s. 137). Rizikovým obdobím se stává vyšší dětský věk – zejména období puberty, kdy jsou projevy asociálního chování u dětí nejvíce rozpoznatelné (Train, 2000). Asociální chování je znatelnější u chlapců, kteří projevují navenek více agresivity, často se chlapi zapletou do potyček a krádeží. Projevy u dívek jsou spíše skryté. U této skupiny se objevují častěji lži, záškoláctví a útěky.

S asociálním chováním je spojena také porucha opozičního vzdorů, vyskytující se u zhruba 2-16 % dětské populace. Neposlušnost se vyskytuje u každého dítěte, ale u určité skupiny dětí mohou být tyto projevy velmi znatelné a mohou se stát problémem. Děti, které trpí touto poruchou, se vyznačují vzdorovitým, nepřátelským chováním vůči autoritě. Děti se často budou dostávat do hádek s dospělými, nebudou se chtít přizpůsobit pravidlům dospělých, budou vztahovačné a zlomyslné. Stavěním se do opozice budou dávat najevo svou vůli, kterou se snaží prosadit. Komunikace s takovým dítětem bude problematická nejen pro rodiče, ale pro veškeré autority, se kterými se setká. Riziko tady vidím v tom, že v tomto vzdorovitém období dostanou děti určitou nálepku a tu si ponesou po dlouhou dobu, dokonce se jí už nemusí nikdy zbavit.

1.2.3 Poruchy související s užíváním návykových látek

Experimentování s návykovými látkami je velmi nebezpečným projevem vedoucím k vážné poruše chování. U dětí do patnácti let je tento projev sice málo zastupitelný, ale postupem doby se začíná objevovat stále více případů, kdy nezletilý experimentoval s lehkými drogami či alkoholem a to opakovaně. Velké procento dětí je zaznamenáno i u jedinců, kteří pravidelně kouří. Tento rys je zaznamenán v následujícím grafu 1 z roku 2005 – nyní budou čísla jistě větší (Citadela Bruntál, © 2005).

Graf 1: Užívání návykových látek u mladistvých (relativní četnost)

Zdroj: Citadela Bruntál, 2005

„Časté pití alkoholu a kouření uvádí téměř 18% žáků. I zde je velký rozdíl mezi osmou a devátou třídou, nárůst je ze 11,8% v osmé na 24% v deváté třídě. Nejaktivnější skupinou jsou jak chlapci, tak dívky v 9. třídě, kde často pije a kouří téměř každý čtvrtý žák“ (Citadela Bruntál, © 2005).

Zcela jistě tento fakt souvisí s vlivem party, který je v tomto období velmi silný.

1.2.4 Poruchy v komunikaci a společenských vztazích

Právo vyjádřit svůj názor je spousta autory považováno za stěžejní v životě člověka – ať už dospělého či dospívajícího. Podle Orvina (2001) by každý měl mluvit sám za sebe, ne za druhé a přitom si být vědom, že za své názory přijímá odpovědnost. Při komunikaci také nesmíme zapomínat, že stejně tak jako každá strana má dvě mince, každá komunikace má svůj „vysílač“ a „přijímač“. Je jasné, že v období adolescence dítě nebude projevovat přílišný zájem o to si s vámi povídat, ale je důležité mu dát najevo pozornost, kterou mu věnujete. Při komunikaci s dítětem by měly být dodržovány rysy aktivního naslouchání, kdy se snažím na svět pohlédnout očima toho

druhého, respektují jeho pocity a projevují empatii. Předpokladem úspěšného aktivního naslouchání je opravdový, nehraný zájem a snaha pochopit úhel pohledu druhého (Sharry, 2006, s. 109). Může se stát, že rodič a dítě nebudou v souhře a jejich názory se budou lišit, ale je potřeba si názor druhého vyslechnout a poté mu zdůvodnit ten svůj.

Podle Sharryho (2006, s. 86) nastává problém v situaci, kdy je dítě drzé a v tu chvíli rodič vyvolá ještě větší konflikt tím, že s ním začne mluvit stejně. Není zde prostor k přehlížení, ani okřikování nebo odpovídání ve stejném duchu, mnohem vhodnější je nařídít si odstup, nepřispívat k rozvíjení situace, vyčkat a konflikt dořešit v klidu. Je také velmi důležité myslet na to, aby se rodič vyvaroval hrubých slov, i když je např. rozčilený. Pokud rodič chce, aby s ním dítě mluvilo bez vulgarismů, musí mu vyjádřit stejnou úctu a respekt, jakou vyžaduje on od něho (Orvin, 2001). U dětí, které mají velké potíže při navazování společenských vztahů, je třeba si dát pozor, zda tyto symptomy neznamenaají ještě něco vážnějšího než normální znaky vývojového cyklu. Může se jednat např. o autismus, který je podle Hartla (2000, s. 63) charakterizován jako „*porucha sociální interakce, komunikace, výskyt stereotypního opakujícího chování.*“ Výskyt autismu je poměrně malý, třikrát častěji jsou touto poruchou ohroženi chlapci než dívky. U autismu je stěžejní odhalit brzké příznaky, neboť včasná diagnostika a následná sociálně pedagogická péče může výrazně přispět ke zlepšení stavu dítěte (Orvin, 2001).

1.2.5 Poruchy vyvolané úzkostí a stresem

Je obtížné vysledovat, kdy je problémové chování u dítěte způsobené stresem a úzkostí dítěte, ale je potřeba takovým symptomům věnovat zvýšenou pozornost. S pojmem úzkost přišel první Sigmund Freud a v Hartlově slovníku (2000, s. 659) je popsána jako „*strach bez předmětu, jedinec má pocit, že by s ním měl něco dělat, ale neví co.*“ Úzkost se u dětí může projevit různými příznaky – jako např. stydlivost, přehnaná vazba k matce, noční můry, potíže s jídlem, strach ze zvířat apod. (Train,

2000). U dětí se úzkost projevuje především v tom, že mají obavy z různých činností, i přestože je nikdo nehodnotí.

Touto poruchou trpí zhruba 3% dětské populace a je prokázáno, že se častěji objevuje u dívek než u chlapců (Train, 2000). Zákeřnost této poruchy shledávám hlavně v tom, že se jí dítě během života většinou nezbaví, naopak vlivem různých stresových situací se dítě vystavuje ještě většímu prohloubení úzkostných stavů.

1.3 Rodina jako primární instituce ve výchově dětí

John Sharry (2006, s. 7) přirovnává rodičovství k jízdě na horské dráze – „jakmile nastoupíte, nemáte šanci vystoupit, chvíli jedete nahoru, za okamžik se řítíte dolů.“ V následujících podkapitolách se budu zabývat nejprve samotným pojmem rodina, vysvětlím také stručně základní funkce rodiny a objasním základní typologii rodiny. V další podkapitole se budu zabývat charakteristickými znaky současné rodiny a také ujasním, jaké problémy se v rodině nejčastěji vyskytují.

1.3.1 Samotný pojem rodina

Je jasné, že pokud si chceme odpovědět na otázku, kdo nejvíce dítě ovlivňuje, ve většině případů zazní odpověď rodina. Rodina je první instituce, kdy u dítěte dochází k socializaci a prvotním vazbám. Rodina je podle Hartla (2000) charakterizována jako společenská skupina spojená manželstvím, pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí. Institut rodiny je ale postupem doby velmi ohrožen. Kolář (2012) ve své publikaci uvádí, že nynější problémy vyplývají hlavně z transformace rodiny a partnerských vztahů, kdy není naplňována hlavně výchovná funkce rodiny. Stejně tak to vidím i při práci s dětmi s poruchami chování – často je na vině neuspokojení potřeb dítěte, ve velké míře se jedná o neuspokojení v kvalitě, intenzitě či vůbec existenci citových vazeb. Mluvíme tady především o vztahu matky a dítěte, otce a dítěte,

sourozenců či jen rodičů navzájem. To vše zásadně ovlivňuje chování dítěte a jeho budoucí vývoj. Podle Koláře (2012) je neméně důležitý také životní styl rodiny a zasazení do určitého typu komunity. Když se podíváme i do historie, rodina byla vždy nezastupitelnou složkou společnosti – a právě předávání hodnot z generace na generaci dělá rodinu takovou, jaká je. Všeříkající je také tvrzení Matouška (1997, s. 81), který o rodině prohlásil, že *„nejlepším způsobem spojuje specifické a univerzální – bez osobního, angažovaného zaujetí rodičů na osudu potomků by se děti vychovat nedaly a bez respektu k danému stavu společnosti a jejím potřebám také ne.“*

1.3.2 Funkčnost rodiny

Mnohem větší význam ale přikládám v závislosti na problematice jedinců s poruchami chování Hartlově definici funkční rodiny. Ta je definována jako taková rodina, v níž dochází k úspěšnému řešení problémů, existuje zde příznivé emocionální klima a dochází ke stálému vyrovnávání vztahů uvnitř rodiny v souladu s životním cyklem jejich členů (Hartl, 2000, s. 512). Každý člen rodiny by se měl určitou mírou podílet na tom, aby funkce rodiny – tak jak je známe, byly zachovány.

Základní funkcí rodiny je od počátku věků funkce **biologicko - reprodukční**. Zplození dětí se stává základnou pro rozvoj společnosti, ale v posledních letech je tento trend ohrožen nízkou porodností, která souvisí se změnami současné rodiny, které jsou dále popsány v podkapitole 1.3.4

Další funkce se nazývá **sociálně – ekonomická** a spočívá v zapojení se do zaměstnání a tudíž do ekonomického systému společnosti. Ten nejenže ovlivňují svou nabídkou tržní síly, ale také svou spotřebitelskou úlohou. Porucha v této funkci může být způsobena nezaměstnaností a může ovlivnit celý životní standard rodiny.

Další funkce rodiny, která by měla být jejími členy naplněna, je funkce **ochranná** neboli zaopatřovací. Ta spočívá v naplňování základních potřeb celé rodiny. Před rokem 1989 tuto funkci částečně suploval stát ve formě např. pojištění pro případ nemoci, různých druhů léčeben apod. V dnešní době se ale klade větší nátlak na samotné

zapojení rodiny o člena, který pomoc potřebuje. V rámci deinstitucionalizace se stát snaží lidi s určitým handicapem začlenit spíše do přirozeného prostředí rodiny než do péče ústavní. Otázka je, do jaké míry je tento plán realizovatelný.

O významu **socializačně - výchovné** funkce v rodině jsem se již v této práci zmínila. Za stěžejní socializační činitel je považována rodina a nejbližší příbuzní. Nesmíme ale zapomínat ani na druhou stranu mince. Stejně tak, jako rodina působí na děti, i ony významně ovlivňují své rodiče a prarodiče. Ve výchově dětí se velmi snadno udělá spousta chyb – typickým příkladem je i přesouvání odpovědnosti za výchovu dítěte na školu. Důležité je si ale jako rodič sám uvědomit, jaký typ výchovy budu u svého dítěte preferovat. Autor Kraus (2008, s. 82) má na toto svůj vlastní názor. Za optimální je možno považovat přístup demokratický, založený více na vztahu partnerství a připouštějící diskuzi. S názorem Krause souhlasí také autor Orvin, který podle této výchovy popisuje následující situaci v rodině: *„Komunikace je jasná a spontánní, členové rodiny se k sobě chovají zodpovědně, své pocity vyjadřují otevřeně a empatie je u nich samozřejmá. Role v rodině nejsou dogma a odlišnosti se tolerují“* (Orvin, 2001, s. 31). Je jasné, že přijít na optimální druh výchovy chce čas, trpělivost a snahu, která se ale po čase vyplatí.

Neméně významná funkce rodiny je funkce **emocionální**. Dítěti musí rodiče poskytnout citové zázemí, pocit lásky a bezpečí. Dítě potřebuje v životě jistotu – je ho třeba zahrnout láskou, která má i mantinely, v nich má dítě spatřovat jistotu, kterou si přináší i do života. Mantinely se samozřejmě v jeho životě mění (Špaňhelová, 2010, s. 12). Pokud rodiče zklamou v této oblasti, málokdo ji dítěti dokáže nahradit.

Podle autora Krause (2008) je vedle všech zmíněných funkcí značně důležitá i rekreace a relaxace rodiny. Ta se navenek projeví tak, že rodina společně tráví volný čas, jakým činností se při tom věnuje apod. Dnešní uspěchaná doba tomuto trendu příliš nepřeje – rodiče jsou velmi často pracovně zaneprázdněni a dítě může být tudíž zanedbáváno. V horším případě může nedostatek pozornosti u dítěte vést až k deprivaci.

1.3.3 Typologie rodiny

Při práci s dětmi s určitou poruchou chování je velmi důležité znát dobře rodinné prostředí jedince a vztahy, které v domácnosti existují. Je třeba se ujistit, kdo má za dítě odpovědnost, kdo s ním tráví čas a ke komu má dítě vřelý vztah. Proto je v rámci diagnostiky rodinného prostředí nezbytné si dítě zařadit do určitého typu rodinného soužití. Ten osvětlím v následujícím odstavci a budu se při něm řídit autorkou Čábalovou (2011).

Typologie rodin se vyznačuje řazením podle určitých kritérií

- podle členů rodiny rozeznáváme rodinu nukleární (rodiče + děti) a rodinu rozšířenou (ostatní příbuzní)
- podle narození člena do rodiny rozeznáváme rodinu orientační (v níž jedinec vyrůstal) a rodinu reprodukční (rodinný svazek, který jedinec sám zakládá)
- podle dominance rodiče rozeznáváme rodinu patriarchální (hlavní roli v rodině má otec) a rodinu matriarchální (hlavní roli v rodině má matka)
- podle funkčnosti rodiny rozeznáváme:
 - a) rodina funkční – všechny jejich funkce tak, jak jsem je popsala v předchozí podkapitole, jsou naplněny
 - b) rodina dysfunkční - některé z funkcí rodiny nejsou naplňovány, život rodiny to ale zásadně neohrožuje. I tak jsou ale pod zvýšeným dohledem orgánů sociálně právní ochrany dětí.
 - c) rodina afunkční – rodina neplní své základní funkce, je narušen vývoj dítěte a jediným řešením rodiny je odebrání dítěte do ústavní výchovy
- podle stávajících členů rodiny rozeznáváme:
 - a) rodina úplná – soužití všech optimálních členů rodiny (otec, matka, děti)
 - b) rodina neúplná – v rodině chybí jeden z rodičů
 - c) rodina doplněná – rodina je doplněna o nového člena rodiny (nevlastní otec, nevlastní matka, nevlastní sourozenci)

V poslední době přibývá dětí z neúplných či doplněných rodin. U neúplné rodiny bývá problém hlavně v absenci otce, který je vzorem a přirozenou autoritou zejména

pro chlapce (Říčan, 2004). Mužské autority poté chybějí i ve školním prostředí. Novák (2012) ve své publikaci také uvádí, že úplná rodina poskytuje dítěti více kulturních podnětů než rodina neúplná. Děti z neúplné rodiny také častěji potřebují pomoc učitele při školní práci a jsou u nich častěji zaznamenány kázeňské prohřešky.

1.3.4 Základní znaky současné rodiny

Během posledních dvaceti let se struktura a charakteristika rodinného soužití velmi změnila. Jeden z mnoha faktorů, které se v rodině změnily, je hierarchie uvnitř skupiny. Změna sociální role se projevuje zejména u rodičů. Zatímco dříve byl ve většině manželství hlavou rodiny otec, dnes tato zákonitost již neplatí. Ženy jsou nyní emancipovanější a ekonomicky nezávislejší než dříve – tím získávají i určitý respekt v rodinné hierarchii. Ideální vztah mezi manžely nastává v situaci, kdy se navzájem doplňují a to inspiruje i jejich děti. Oba rodiče se stávají představiteli možného partnerského vztahu, který dítě od první chvíle svého života sleduje. Dítě se na tomto příkladu učí, jak takový vztah vypadá a jaká jsou pravidla jeho fungování (Kraus, 2008, s. 84). Také vztah mezi rodiči a jejich potomky je dnes charakterizován jako více partnerský než autoritativní.

Rodina je nyní uzavřenější institucí, než tomu bylo dříve. To samozřejmě souvisí s osamostatněním se rodiny nukleární od rozšířené – dnes je pro novou generaci typická touha žít odděleně. Stejně tak dochází k poklesu významu a intenzitě sousedských vztahů. Lidé se přiklání spíše k anonymitě.

Vedle optimálního manželství je řada alternativ společného soužití, jako je např. manželství na zkoušku, rodinný život bez dětí, dlouholetý vztah v partnerství, kde již jsou děti, neúplné rodiny apod. Vysvětlení je jednoduché: Jednotlivec často nechce riskovat, nechce se obětovat v zájmu rodiny, nechává si prostor pro změnu na základě svého svobodného rozhodnutí (Gillernová a kol., 2011, s. 106).

Dalším charakteristickým znakem současné rodiny je její dezintegrace. Rodiny spolu již netráví tolik volného času, což samozřejmě souvisí jak s pracovním vytížením

rodičů, tak s modernizací a novými technologiemi, které nám nahrazují společně strávený čas. Pracovní vytížení je často problémem obou rodičů, neboť dnešní doba podporuje emancipaci žen a žena je v podstatě i nucena mít zaměstnání, aby si rodina udržela svůj životní standard. Může se poté stát, že dítěti bude tento vztah kompenzován materiálními věcmi, což ovlivní hodnotový žebříček dítěte a může to v konečném důsledku přispět k deviantnímu chování jedince (Kraus, 2008).

Oproti dřívějšímu modelu rodiny je dnes velmi diskutabilním tématem rozvodovost. Partneři se sice berou později, ale stabilitu manželství jim to nezaručí. ČR patří k zemím s nejvyšším výskytem rozvodů – v roce 2012 se rozvedlo 44,5 % manželství (data ČSU). Musíme si ale uvědomit, že tím, kdo rozvodem trpí, jsou především děti. „*Chronický stres spojený s bojem rodičů vede až k úzkostným stavům dítěte, které si může klást rozvod za vinu, důsledky si často nese do svého dalšího života (promiskuita, obtížná identifikace s rolí muže či ženy apod.)*“ (Kraus, 2008, s. 85).

1.4 Středisko výchovné péče a jeho metody práce

V průběhu mnoha generací se výchova dětí stává obtížnějším a zároveň i propíranějším tématem veřejnosti jako takové i samotných rodičů, kterých se výchova dotýká nejvýrazněji. Uklidňujícím faktem ale zůstává, že ať už v rodině vznikne jakýkoliv problém, mají rodiče možnost podpory a pomoci v obtížně řešitelných situacích. Jako jedno z možností podpory je vnímáno také středisko výchovné péče, které spadá pod resort Ministerstva Školství. To také charakterizuje střediska výchovné péče jako zařízení, která poskytují preventivně výchovnou péči pro žáky a studenty s rizikem vzniku poruch chování, ale zároveň takovou pomoc a podporu poskytují rodičům, škole apod. Pokud se budeme striktně držet charakteristiky podle zákona č. 109/2002 Sb. § 17 odst. 1, zjistíme, že středisko výchovné péče poskytuje „*všestrannou preventivní speciálně pedagogickou péči a psychologickou pomoc dětem s rizikem či s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji a dětem propuštěným z ústavní výchovy při jejich integraci do společnosti. Tato péče je zaměřena na odstranění*

či zmírnění již vzniklých poruch chování a na prevenci vzniku dalších vážnějších výchovných poruch a negativních jevů v sociálním vývoji dětí, pokud u nich nenastal důvod k nařízení ústavní výchovy nebo uložení ochranné výchovy“ (Zákon 109/2002 Sb. §17).

Dle mého názoru je potřeba na začátku zdůraznit, že středisko výchovné péče je institucí dobrovolnou a preventivní, což veřejnost často mylně chápe. Ze všech možných autorů, kteří se ve svých knihách zmínili o této instituci, se přikláním nejvíce k autoru Novosadovi (2006), který podle mého názoru nejlépe vystihuje účel středisek výchovné péče. Vidí toto zařízení příslušné k tomu, aby rozpoznalo prvotní náznaky poruch chování dítěte a aby díky své systematické práci s dětmi těmto příznakům zabránilo se rozšířit. Hlavním úkolem je tedy prevence vzniku závažnějších poruch chování, díky kterým by dítě mohlo být umístěno v dalších institucích zabývajících se závažnějšími poruchami chování.

1.4.1 Činnost středisek výchovné péče

Činnost středisek výchovné péče obecně upravuje vyhláška č. 458/2005 Sb. § 2 odst. 1. Tato legislativa umožňuje těmto zařízením vykonávat svou praxi ve třech základních odvětvích:

a) diagnostické služby:

- psychologická diagnostika osobnosti vypracována odborným psychologem
- speciálně pedagogická a pedagogicko-psychologická diagnostika poruch chování
- sociální diagnostika podmíněnosti příčin poruch chování

b) preventivně výchovné služby:

- výchovně vzdělávací činnost zaměřená na předcházení poruchám chování nebo jejich nápravu včetně sociálně rehabilitační činnosti
- vypracování individuálního výchovného plánu podle § 3 odst. 4 a podpora klienta při naplňování tohoto plánu a jeho cílů

- jednorázové, krátkodobé a dlouhodobé vedení klientů formou individuální, skupinové a rodinné terapeutické činnosti
- vypracování a uskutečňování speciálně pedagogických a terapeutických programů cílených na potřeby jednotlivých klientů
- zpracování a realizace cíleného speciálně pedagogického programu pro třídní kolektivy při předcházení a při řešení sociálně patologických jevů na podnět školy nebo školského zařízení

c) poradenské služby:

- poradenská intervence včetně telefonické intervence a psychologická podpora poskytovaná klientovi, jenž je v obtížně řešitelné životní situaci
- poradenská činnost zaměřená na předcházení vzniku sociálně patologických jevů, na řešení problémů vzniklých v důsledku poruch chování klienta a nežádoucích vlivů a odborná činnost zaměřená na podporu při začleňování klienta do společnosti
- poskytování informací zaměřených na vhodnou volbu a zvládnutí profesní přípravy a podpora klienta při snaze získat kvalifikaci potřebnou k lepšímu uplatnění na trhu práce

Velký potenciál u práce ve středisku výchovné péče shledávám v možnosti jak ambulantní spolupráce tak internátní, která trvá většinou dva měsíce. Výstupem z pobytu je zpracovaná závěrečná zpráva, která obsahuje podrobnou diagnostiku klienta, výsledky jeho činnosti v rámci naplňování cílů během pobytu a doporučení do budoucna. Zde je důležité také připomenout, že ambulantní péče je zcela bezplatná a během internátní péče hradí rodiče dětem pouze stravu a minimální sazbu za ubytování klienta. Tato úzká a dlouhodobá spolupráce s klienty umožňuje proniknout do kmenového problému v chování dítěte a následnou intervencí toto chování změnit. Pokud se jedná o poradenství, tak to je díky poradenským dnům často poskytováno ve velkých městech kraje – vždy tak, aby se podporovaly možnosti sociálně slabších rodin při dojíždění na pohovory. Dá se v podstatě říci, že se zařízení snaží všemožně ulehčit rodiči přístup k informacím i pomoci. Poradenské dny probíhají ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, která se zároveň podílí na případových konferencích dětí, jejichž účastníkem je také zaměstnanec SVP.

Stejnou šanci na spolupráci dává středisko také školám, které mají zájem o pohovor kvůli určitému problému v chování u dětí a je tedy možné uskutečnit i poradenský den na

školách. Možnost konzultace s učiteli je ve středisku výchovné péče samozřejmostí a je na ni kladen nemalý důraz. Stejně tak se poslední dobou střediska zajímají i o klima třídních kolektivů. Proto na školách různě probíhají programy na řešení problémových situací ve třídním kolektivu jako je např. šikana apod. O jasně viditelném vlivu školního prostředí na dítě jsem se již zmiňovala v předchozích kapitolách. O tomto vzájemném vlivu svědčí i fakt, že problémy ve školním prostředí jsou jedním z nejčastějších důvodů, proč klienti střediska výchovné péče navštěvují.

1.4.2 Odborný tým střediska výchovné péče

O chod střediska výchovné péče se starají jak pedagogičtí pracovníci, tak nepedagogičtí. Pedagogičtí pracovníci musí dokázat odbornou pedagogickou způsobilost k výkonu této činnosti – tento bod je dán zákonem č. 563/2004 Sb. Zde je pedagogický pracovník charakterizován následovně: *„pedagogický pracovník je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu“* (Zákon č. 563/2004 Sb. § 3).

Z pracovníků, kteří tvoří neodmyslitelnou součást týmu střediska výchovné péče, bych měla jmenovat v první řadě vedoucí/ho střediska, který celou instituci zaštiťuje a řídí. Nedílnou součástí práce vedoucí/ho je také koordinace vnitřních i vnějších vztahů v této instituci a ani přímá práce s klientem není výjimkou z jeho/její denní náplně.

Další významnou pozicí při práci s dětmi s poruchou chování je pozice psychologa v SVP. Ten má na starost veškerou psychodiagnostiku dětí, které se SVP spolupracují, a tudíž hraje v intervenci dítěte zásadní úlohu. Psychodiagnostika jako taková získává ve světě stále větší uplatnění. Osobní zkušenost napovídá, že se vyšetřují stále mladší děti – typickým příkladem je zkouška školní zralosti, která se někdy stává pádným důvodem pro odklad školní docházky. V SVP je naprostá většina dětí školního věku, kdy se mohou u dětí objevovat nezvyklé projevy. *„V době školní docházky se mohou*

vyskytovat nejrůznější stavy, které vyžadují psychologické vyšetření – vážnější prospěchové potíže, poruchy pozornosti, neurotická plachost, koktání, pomočování, předčasný sexuální zájem, agresivita, krádeže apod.“ (Šnýdrová, 2008, s. 8). Takové projevy na školách začínají být bohužel u dětí poměrně běžné a o to více je kladen důraz na rodiče a zákonné zástupce, aby byli k těmto projevům citlivější.

Dalším nepostradatelným článkem v týmu SVP je speciální pedagog, který má na starost speciálně-pedagogickou diagnostiku dítěte a zapojuje se také do terapeutického vedení dítěte. Speciální pedagog se také podílí na zpracování závěrečné zprávy o dítěti, které absolvuje pobyt v SVP. K tomu, aby dobře pronikl do světa onoho dítěte, je podle mého názoru potřeba zejména navázání důvěry. Ta je stěžejní u každého terapeutického vztahu. Nesmíme tedy zapomínat, že kromě kvalifikačních předností by měl speciální pedagog oplývat i určitými osobnostními kvalitami.

Sociální pracovník, který pracuje ve střediscích výchovné péče, se zajímá zejména o kontakt s rodinou dítěte, jeho prací je zmapovat rodinné klima a vztahy a proniknout do jádra problému. V postupech sociálního pracovníka lze zaznamenat pět základních etap sociální práce. Hlavně se jedná o etapu sociální evidence a první kontakt s klientem, dále sociální pracovník shromažďuje údaje o klientovi a studuje jeho situaci (Gulová, 2011, s. 36). Poradenství je jako v každé jiné oblasti také součástí práce sociálního pracovníka. Jelikož tato práce pojednává o spolupráci SVP s rodinou a dalšími neziskovými institucemi napomáhající řešit problém dítěte s poruchou chování, stává se sociální pracovník hlavním organizátorem navození takové spolupráce. Samozřejmě ani administrativa, stejně jako v každé jiné profesi, nesmí být opomíjena.

V případě, že SVP nabízí svým klientům služby internátního oddělení, je potřeba mít obsazenou i pracovní pozici pedagoga, který má obdobnou náplň práce jako na základní škole. Součástí jeho práce je výuka klientů včetně zpracování jejich hodnocení do závěrečné školní zprávy na konci pobytu v SVP.

Posledním členem odborného týmu v SVP jsou vychovatelé a asistenti pedagoga. Vychovatelé naplňují volný čas dětí prostřednictvím výchovného a vzdělávacího působení, tento naplněný čas se v závěru dne samozřejmě hodnotí.

1.4.3 Formy práce s rodinou dítěte s poruchami chování

Nefungující poměry uvnitř rodiny dítěte jsou velmi častým důvodem vzniku poruch chování u dětí, proto není třeba připomínat, jak důležitá je spolupráce střediska výchovné péče s rodinou dítěte. Spolupráce je nutná již v období diagnostikování dítěte, zde by měla spolupráce začít a být udržována po celou dobu práce s dítětem. Sama ze své praxe vím, že mnohdy je velkým problémem pro rodinu vyvíjet aktivitu při řešení problémů v rodině nebo soukromých problémů dítěte. Pro rodiče je často snazší zavřít oči před problémy, než vynaložit úsilí tyto problémy řešit. Trendem moderní doby je tzv. sanace rodiny (Gulová, 2011). Tato autorka uvedla, že hlavní cíl sanace rodiny je předcházení, zmírnění nebo eliminování příčin ohrožení. Snahou je zachovat rodinu, rodinné prostředí a přispět ke kvalitativním změnám v rodině (Gulová, 2011, s. 60). Spolupráce s rodinou dítěte je vhodná již kvůli objektivním informacím o dítěti, které jsou stěžejní pro budoucí práci s ním. Pomocí dotazníků či rozhovoru se dá zjistit více o jeho perinatálním období života nebo o perinatální fázi, která může do chování dítěte velmi zasáhnout.

Při práci s dítětem a jeho rodinou je stěžejním faktem také plánování této činnosti. S dítětem je nutné vytvořit individuální výchovný plán, je stěžejní si v něm s rodinou upřesnit cíle a uvědomit si, jak se nám daří je plnit. Ta posloupnost cílů by měla být od lehčích po složitější, pokud dítě bude zažívat úspěch a uznání při splnění malých cílů, podnítko ho to ke splnění těch větších. Každý z cílů by měl být průběžně hodnocen, neboť žebříček hodnot se u dítěte může změnit s ohledem na situaci. Plán by měl být samozřejmě srozumitelný pro všechny zúčastněné – dítě, rodiče i poradce. Kromě spolupráce s rodiči nesmíme zapomenout na děti z rozvedených rodin, kde je potřeba, aby se individuálních pohovorů zúčastnili i noví partneři rodičů. I ti jsou součástí výchovy dítěte a mnohdy právě v takovém novém vztahu tkví problém jedince s poruchou chování.

Psychoterapie je pojem, který je nesmazatelně spjat s pomocí potřebným. Její vznik je datován do 20. století, i přesto, že zde psychoterapie existuje již od pradávna a během té doby si získala i statut samostatného oboru. Vymětal (2003, s. 9) ji vymezuje jako

„zvláštní psychologickou péčí poskytovanou potřebným lidem, tedy lidem, kteří jsou vnitřně destabilizováni, či jim tato destabilizace hrozí. Změnu navozujeme prostřednictvím vědomě užitých metod, tzn. ověřených postupů, jež jsou psychologické povahy.“ Psychoterapie má své místo v mnoha oborech a situacích, vždy je ale přítomna jedna složka, bez které by se psychoterapie neobešla a tou je komunikace. Komunikace se stává prvním vodítkem k sebepoznání klienta a tudíž k jasnějšímu náhledu na sebe sama a své chování. Potřeba psychoterapie v dnešní době si Vymětal zdůvodňuje tím, že svět se stal nejistým a lidská společnost ztratila svůj řád. Také oslabení závazných hodnotových orientací je příčinou potřebnosti tohoto směru. Cíl psychoterapie byl definován jako navození rovnováhy mezi tím, co si člověk uvědomuje a nevědomou oblastí psychiky (Vymětal, 2003, s. 29).

K tomu, aby se s dítětem mohlo v rámci terapie pracovat, se užívají metody a přístupy, které jsou známy po celém světě. Jeden z přístupů, který se používá při práci s dětmi, je přístup behaviorálně – kognitivní, který vznikl kombinací behaviorální a kognitivní terapie. Poruchy chování u dětí jsou tady považovány za naučené reakce, které se dají odnaučit. Prostřednictvím této terapie se děti učí změnit myšlení tak, aby se to pozitivně odrazilo v chování navenek. (Vymětal, 2004).

Tento přístup má několik hlavních rysů:

- je zaměřený na aktuální a přesně vymezené problémy
- je časově omezený
- je zaměřený ke konkrétním cílům
- směřuje k samostatnosti klienta
- využívá nácvikových metod ke zvládnání dovedností a získávání znalostí

Konkrétně ve SVP Domažlice se realizují individuální pohovory jak s dětmi zvlášť, tak s rodiči zvlášť a také s oběma dohromady. Tyto pohovory probíhají zhruba jednou měsíčně, pokud je dítě v ambulantní péči. Pokud je dítě na internátním dvouměsíčním pobytu, individuální pohovory jsou nepravidelné v závislosti na tom, co je u jednotlivého dítěte aktuálně potřeba řešit. Informovanost by měla být samozřejmě součástí starostí rodičů, ale mnohdy tomu tak není. V takovém případě je na

odborníkovi, aby aktuální informace o chování jeho dítěte podával rodině sám. Také se pořádají celkem dvě rodičovské schůzky, u kterých jsou přítomni všichni rodiče s dětmi na internátním pobytu, psycholog a speciální pedagog. Prostřednictvím různých technik a metod se tyto odborníci snaží dostat pod povrch vztahů a problémů v rodině. Zároveň mají rodiče možnost zeptat se zde na potíže s výchovou apod. Po absolvovaném dvouměsíčním pobytu je na každé dítě v SVP napsána tzv. závěrečná zpráva, ve které je shrnuto veškeré chování dítěte za uplynulé dva měsíce. Zpráva je kompletním shrnutím vyjádření psychologa, speciálního pedagoga i vychovatele. S rodiči je zpráva podrobně probrána a jsou v ní uvedena i určitá doporučení, která by se mohla u konkrétního jedince při jeho výchově hodit. Troufám si říci, že tato doba je pro rodiče stěžejní – hodně dětí si v SVP utvoří ty správné návyky, které si může přenést domů, pokud je v nich rodič bude podporovat. Od rodiče to chce jediné – důslednost a určitou pozornost, kterou by měli věnovat svým dětem.

1.5 Další instituce uplatnitelné při pomoci problémovým dětem

V minulých kapitolách jsem se již zmiňovala o tom, jak je důležitý pojem spolupráce. A není to jen o spolupráci dítěte či celé rodiny s odborníky. Pokud se rodina ocitne v situaci, kdy se nejedná jen o problém výchovy, je potřeba navázat spolupráci i s ostatními institucemi, které se zabývají jinými složkami pomoci.

Jedním z hlavních aktérů při pomoci rodinám je **OSPOD** – tedy orgán sociálně - právní ochrany dětí. Ten hraje roli zejména v soudních řízeních, kdy OSPOD zastupuje ohrožené dítě. Jedná se zejména o rozhodnutí o péči o dítě, o výživném apod. Je odborníkem na konkrétní rodinu a to mu dává možnost vypracovat posudky a doporučení, která jsou v nejlepším zájmu dítěte. Sociálně právní ochrana podle § 1 zákona č. 359/1999 Sb. zabezpečuje čtyři základní úkoly.

- „a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*

d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.“ (§ 1 zákona č. 359/1999 Sb.)

Osobou, která by měla být největším odborníkem na situaci konkrétního dítěte s poruchami chování, je **kurátor pro mládež**. Ten je státním úředníkem, který má na starost děti z nefunkčních rodin s výraznými výchovnými problémy nebo děti, které se již dopustily trestné činnosti (Matoušková, 2013). Kurátor u dětí například sleduje, jak tyto děti využívají volný čas, s kým se stýkají, sledují u nich projevy nesnášenlivosti a násilí. Kurátor jim má nabízet kvalitní volnočasové programy, má spolupracovat se školami a dalšími subjekty, které s dětmi pracují, má bránit pronikání nepříznivých vlivů na děti a má věnovat zvláštní pozornost dětem z rodin s nízkou sociální úrovní apod. (Matoušek, 2005, s. 270).

Pedagogicko-psychologická poradna (PPP) je další neméně důležitou institucí, která je nápomocná při práci s dítětem s různými formami postižení či znevýhodnění. Pedagogicko-psychologická poradna poskytuje odbornou psychologickou a pedagogickou péči, konzultace žákům, rodičům, učitelům a vychovatelům mateřských, základních i středních škol. Významná je pro účely SVP zejména diagnostika specifických poruch učení u dětí, díky kterým by k nim ve škole i doma mělo být přístupováno individuálně podle jejich možností. Specifické poruchy učení jsou charakterizovány jako obtíže v určité oblasti učení – nejčastěji se jedná o oblast čtení, psaní, počítání. „*Obtíže jsou přirozeně závislé i na stupni a lokalizaci problémů, mechanismů neuroplasticity mozku, využívaných kompenzačních strategií a vnějších podmínkách*“ (Gerlichová, 2014, s. 65). Vzhledem k tomu, že během poslední doby je kladen větší důraz na to začleňovat děti se SPU či jiným postižením do běžné školy, stejně velké nároky jsou při vzdělávání těchto žáků kladeny na pedagogy. Vzdělávání a spolupráce těchto pedagogů s odborníky je tedy nezbytná a často se bohužel setkávám s tím, že je také nedostatečná (Pešová, 2006).

Spolu s pedagogicko-psychologickými poradnami SVP občas spolupracuje také se **speciálně pedagogickými centry (SPC)**. Všechna tato zařízení patří mezi preventivní školská poradenská zařízení. Ta poskytují poradenskou činnost žákům s určitým zdravotním postižením či znevýhodněním, kteří jsou integrováni v běžných školách.

Všechny tyto služby jsou poskytovány ambulantně či ve formě návštěv škol nebo rodin se zdravotně znevýhodněnými dětmi (Hlad'o, 2012).

Mezi další klíčové instituce, které napomáhají klientům SVP, jsou **neziskové organizace**. Všechny formy neziskových organizací jsou zacíleny především na pomoc potřebným v mnoha oblastech lidské existence, přičemž jsou nezávislé na státu. Finanční profit je pro ně až druhořadý. Pokud vznikne, je celý investován zpět do činnosti dané organizace. Nejčastěji nabývají těchto forem:

- občanská sdružení
- charitativní církevní a necírkevní organizace
- nadace a nadační fondy
- obecně prospěšné společnosti

Tyto organizace prostřednictvím svých služeb napomáhají rodinám v obtížné situaci a jsou důležitým článkem pomoci dětem s poruchami chování.

2 Cíl práce a výzkumné otázky

Na začátku psaní této diplomové práce jsem si stanovila hlavní cíl výzkumného šetření, který zní: **„Identifikovat limity spolupráce rodin a střediska výchovné péče.“** O významu této spolupráce jsem se již zmínila v teoretické části. Podle Maxwella se rozlišují tři základní typy cílů – intelektuální, praktický a personální (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 63). Ve své práci jsem se snažila cíl vymezit podle rady z knihy Švaříčka a Šedřové: *„Doporučuje se vybírat témata, která mají odbornou i praktickou relevanci a jsou nějakým způsobem spjata se zájmy a životními zkušenostmi výzkumníka.“* Vzhledem k tomu, že se této problematice věnuji ve svém zaměstnání, snažila jsem se cíl vymezit tak, aby byl prospěšný, aktuální a zároveň zajímavý.

K detailnější možnosti zkoumání jsem zvolila další dva dílčí cíle, které doplňují cíl hlavní. První dílčí cíl je vymezen takto: **„Zmapovat názory rodičů dětí umístěných ve středisku výchovné péče na činnost této instituce.“** Tímto dílčím cílem bych ráda zjistila, jak rodiče na činnost SVP nahlízejí, což samozřejmě ovlivňuje jejich spolupráci s touto institucí. Druhý dílčí cíl v tomto výzkumném šetření zní: **„Zjistit názor zaměstnanců Střediska výchovné péče Domažlice na význam a možnost spolupráce s nestátními neziskovými organizacemi.“** Tento dílčí cíl byl zvolen zejména proto, že jsem se snažila do výzkumu zahrnout i ty, co ovlivňují činnost organizace a mají náhled a zkušenosti na danou problematiku.

Vzhledem ke stanoveným cílům diplomové práce jsem určila tři výzkumné otázky, jejichž funkce je zřejmá – pomáhají zkonkretizovat výzkum a určit cestu, jak ho vést k relevantním výsledkům.

VO1: *Jak rodiče klientů střediska výchovné péče vnímají tuto instituci?*

VO2: *Jaké jsou zkušenosti rodičů klientů střediska výchovné péče s nestátními neziskovými organizacemi?*

VO3: *Jak rodiče klientů střediska výchovné péče participují při řešení rizikového chování jejich dítěte?*

3 Metodika

V této části práce se budu zabývat metodologií výzkumu. Jejím úkolem je vymezit hlavní cíl výzkumu, dva dílčí cíle a na ně navazující výzkumné otázky, na které se budu snažit pomocí výzkumného šetření nalézt odpovědi. V této kapitole také představím strategii, výzkumný vzorek a metody, které v diplomové práci použiji. V souvislosti s hlavním a oběma dílčími cíly této diplomové práce použiji výzkum kvalitativního typu.

3.1 Zvolená strategie výzkumného šetření

Jak už bylo řečeno výše, v závislosti na výzkumném problému jsem si zvolila jako výzkumnou strategii kvalitativní typ šetření. Hendl (2005, s. 50) popisuje kvalitativní výzkum následovně: *„je to proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“* Kvalitativní výzkum je založen na sběru velmi detailních informací, ze kterých výzkumník vytváří induktivní a deduktivní závěry, které ověřuje. Sběr dat je prováděn v přirozeném prostředí respondentů.

Přirozené prostředí výzkumu patří jistě mezi klady tohoto přístupu stejně tak jako velké množství sesbíraných dat, které nejsou ničím limitovány. Teprve po nasbírání dostatečného množství informací pátrá výzkumník po pravidelnostech a hledá nové teorie, což je jistě i pro samotného výzkumníka atraktivní.

Ruku v ruce s výhodami této strategie jdou i její nevýhody. Teorie, které vzniknou jako výstup kvalitativního šetření, není možné zobecňovat a jsou proto použitelné pouze pro tento výzkumný vzorek a pro tuto individuální situaci či jev.

3.2 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek je jeden ze stěžejních částí celého výzkumného šetření. U kvalitativní výzkumné strategie bude výběr vzorku záměrný. Jeho popis dobře označil právě Hendl (2008, s. 151) Nazval ho jako „*proces sběru dat potřebných ke generování teorie, přičemž výzkumník svá data zároveň shromažďuje, kóduje a analyzuje a přitom se rozhoduje, která další data jsou zapotřebí a kde se dají získat.*“ Podle Hendla (2008) o výzkumném vzorku rozhodujeme na celkem třech úrovních:

- a) při sběru dat (výběr případu)
- b) při interpretaci (výběr materiálu)
- c) při zobrazení výsledků (prezentace materiálu)

Výběrovým souborem jsou rodiče klientů SVP Domažlice. Rozhovor byl proveden s rodiči, kteří měli nebo mají dítě v internátní péči SVP Domažlice a jsou ochotni odpovědět na otázky týkající se pobytu jejich dětí v SVP. Bylo osloveno celkem 30 respondentů, z nichž tři odmítli rozhovor uskutečnit. Velikost výběrového souboru je tedy 27 respondentů. Takové procento uskutečněných rozhovorů s rodiči klientů SVP považuji za úspěšné, přínosem byl zajisté fakt, že mě rodiče dětí osobně znali a tudíž neměli takový ostych na dané otázky odpovědět. V rámci naplnění 2. dílčího cíle bylo osloveno 5 zaměstnanců SVP Domažlice. Do rozhovoru pro podklady mé diplomové práce se zapojili psycholog, 2 speciální pedagogové, sociální pracovníce a vychovatel SVP. Jejich profesní zkušenosti jsou různé – což je myslím prospěšné pro zmapování dané problematiky. Je zřejmé, že pracovníce, která pracuje v SVP již 18 let, bude mít na daný problém zřejmě jiný názor než pracovník působící v SVP pouze dva roky. Zaměstnanci SVP jsou pro účely této empirické části práce označeni jako KP A-E.

3.3 Použité metody sběru dat

Mým dalším krokem bylo určit metodu sběru dat, ta je obecně popisována následovně. „*Metody sběru dat jsou specifické postupy poznávání určitých jevů, které badatel užívá s cílem rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé interpretují a vytvářejí sociální realitu*“ (Švaříček, Šedřová, 2007, str. 142). Pro můj výzkumný problém jsem zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru, který jsem uskutečnila s rodiči dětí ze SVP a s pracovníky zmíněné organizace. Tyto rozhovory obsahovaly polootevřené a otevřené otázky vztahující se k naplnění cílů diplomové práce. Na rozhovor jsem si připravila podotázky vycházející z výzkumných otázek, abych se držela správné linie dotazování. Při samotném rozhovoru jsem si dělala poznámky – samozřejmě se souhlasem respondenta a jeho odpovědi jsem zaznamenala do předem připravené databáze. Výčet otázek je součástí příloh této diplomové práce.

V kvalitativním výzkumu je metoda rozhovoru používána nejčastěji. Jako hlavní klady této metody sběru dat vidím možnost regulovat plynulost rozhovoru, možnost ho ovlivnit podle toho, jaká data jsem získala. Další výhodou je jistě fakt, že respondenta vidím osobně, tudíž mohu čerpat informace i z jeho neverbálních projevů. Problém může nastat, pokud respondenti nejsou ochotni své názory ventilovat nebo pokud se budou snažit své odpovědi fabulovat. Časová náročnost sběru dat může být zároveň nepříjemnou překážkou.

Jako doplňkovou metodu jsem použila analýzu dokumentů, která mi pomohla lépe se orientovat v osobních dokumentech klientů SVP. Analýza dokumentů je metodou, kterou jsem použila v případě doplnění informací o daném klientovi před samotnými rozhovory.

4 Výsledky

V následující části budu prezentovat výsledky získané z výzkumného šetření. To bylo prováděno prostřednictvím rozhovorů uskutečněných s rodiči klientů SVP Domažlice, kteří zde absolvovali dvouměsíční internátní pobyt. Další doplňkové šetření bylo uskutečněno díky rozhovorům se zaměstnanci SVP Domažlice a v diskuzi se poté budu věnovat i porovnání těchto odpovědí společně.

Jak už bylo řečeno v části metodologie, celkem jsem v rámci svého výzkumu oslovila 30 respondentů – celkem 27 jich bylo ochotno rozhovor uskutečnit. Tři zákonní zástupci odmítli. Z výzkumného vzorku zaměstnanců souhlasili s uskutečněním rozhovoru všichni oslovení – celkem tedy 5 zaměstnanců.

Celou kapitolu výsledků jsem pro lepší přehlednost rozdělila do podkapitol podle jednotlivých výzkumných otázek – celkem jsou výzkumné otázky tři.

4.1 Vnímání Střediska výchovné péče Domažlice rodiči

V rozhovoru s rodiči jsem se ptala na několik podotázek, které mi měli pomoci nalézt odpověď na první z výzkumných otázek, která zní:

***VO1:** Jak rodiče klientů střediska výchovné péče vnímají tuto instituci?*

4.1.1 První dojem ze SVP

Podle mého názoru je první dojem z prostředí, kam na dva měsíce umístí své dítě velmi podstatný, proto i mě zajímalo, jak budou první dojem ze SVP hodnotit rodiče klientů. Děti většinou své názory na pobytu ventilují, rodičů jsem se ale musela ptát a velká část z nich nad touto otázkou dlouho přemýšlela. Samozřejmě že důvodem mohla být již delší doba, před kterou jejich dítě pobyt absolvovalo.

V SVP to ve většině případů funguje takovým způsobem, že rodiče i sám klient SVP ještě před nástupem na pobyt je pozván, aby si to u nás prohlédl. V některých případech to ale možné není, zejména z důvodu velké vzdálenosti klienta, rychlého nástupu dítěte či odmítnutí ze strany rodiče.

Téměř dvě třetiny respondentů, kteří si SVP před nástupem na pobyt prohlédli, nebyli z prostředí SVP nijak překvapeni. Ti, co SVP před nástupem navštívili, přiznali:

KP 25 uvedla, *„Byli jsme se tam podívat a to nám taky pomohlo se rozhodnout, jestli tam holku dát, ujistili jsme se, že to tam vypadá dobře.“* KP 5: *„Už nám tady dělali prohlídku, takže jsme to tu znali a je pravda, že se díky tomu sem kluk potom tolik nebál, už věděl, do čeho jde.“* KP 9 ocenil, že si mohl prostřednictvím webových stránek prohlédnout fotografie prostoru SVP, aby věděl, jak to tam vypadá. *„Tak my jsme se s dcerou dívali na webové stránky a tam to bylo hezky vidět, vypadalo to dobře.“*

Z těch, kteří SVP poprvé uviděli až po nástupu na internátní pobyt, zhruba pětina respondentů odpovídala tak, že jim příliš nezáleželo na tom, jak to tam bude vypadat, spíše na tom záleželo dětem. KP 4 přiznala: *„Tak já jsem se o to, jak to tam vypadá, až tak nezajímala, to hlavně kluk – vím, že se hodně vyptával kamaráda, co tam už byl a chtěl vědět, jak to tam funguje, co se nesmí a tak.“* KP 22 uvedla, že syn před ní nechtěl dát najevo strach: *„Syn byl hodně nervózní, když jsme si to tam prohlíželi a už i před tím odjezdem tam, ale nahlas nic neřekl, asi chtěl přede mnou předstírat, že je tvrdák.“*

KP 3 a KP 11 – v podstatě shodně uvedli, že jim na prvním dojmu zase až tak nesešlo. *„Já jsem si ho nijak nepředstavoval, je pravda, že nám hodně řekli na sociálce, jak to tam vypadá a tak, takže jsem to ani vidět nepotřeboval.“* *„Tak já to zvenku znám, bydlíme nedaleko, a vevnitř jsem to tak nějak zhruba čekal, jak to asi bude vypadat.“*

4.1.2 Prostředí v SVP

Sídlem SVP Domažlice je bývalá rodinná vila, která má i své jméno „Mařenka“. Tato budova má na jedné z bočních zdí fasády název „Dej nám bože zdraví a šťastný

domov“ – to je podle mého názoru poměrně příznačné účelu, ke kterému slouží. Tento text podle mne vyjadřuje to, co ve skrytu duše hledá každé dítě.

Nadpoloviční většina respondentů se shodla na tom, že si SVP Domažlice představovali jako větší budovu s větším počtem dětí i zaměstnanců a také že bude mít tato instituce poněkud formálnější charakter. Například KP 27 poznamenala: *„Spíš to tam vypadalo jako u někoho doma, tak jako rodinně a ne jako ústav.“* Tuto odpověď uvedlo celkem 18 respondentů.

Rodiče také přišli do střediska s rozdílnými představami o chodu a vybavení této instituce. KP 22 řekla: *„Tak čekali jsme větší barák, trochu i víc zabezpečenej, a že třeba děti budou mít možná i stejnokroj.“* KP 23, která měla poměrně protektivní sklony k dceři, se pozastavila nad věcmi, které nejsou běžné v institucionální péči a na první pohled nejsou až tak viditelné. *„Divila jsem se akorát, že nemají televizi na pokoji nebo rádio.“*

Někteří z nich ale dokázali i menší kolektiv ocenit. KP 17 sdělil *„Moje požadavky to splnilo, i když to bylo trochu malé, tak zase se tam můžou dětem víc věnovat a mají to všechno pod kontrolou.“*

4.1.3 Lidé v SVP

Troufám si říci, že SVP Domažlice se svými 12 zaměstnanci tvoří poměrně malý pracovní tým, což má zajisté své výhody i nevýhody. Internátní pobyt je zde umožněn celkem osmi dětem v rámci dvouměsíčního turnusu.

Když jsem se ptala dotazovaných, jak na ně působili zaměstnanci při prvním setkání, zhruba jen čtyři rodiče řekli o SVP něco negativního. Mohli být opravdu spokojeni, existuje zde ale také možnost, že nechtěli přiznat, že s něčím nebyli spokojeni. KP 1 a několik dalších rodičů shodně odpovědělo: *„Většinou byli všichni příjemní, neměla jsem s nimi problém, chovali se k nám slušně.“* Zhruba šest respondentů také mluvilo o zaměstnancích jako o odbornících, kteří se v tom opravdu vyznají. KP 11 SVP pochválil následujícím způsobem: *„Bylo vidět, že se v tom vyznají,*

hned měli pár jakoby trefných postřehů, tak jsou to odborníci a mají asi hodně zkušeností.“

Na druhou stranu jsem slyšela od sedmi respondentů názor, že byli zaměstnanci při pohovoru velmi přímočaří a přísní. Například KP 27 uvedla: *„Bylo znát, že řeknou, co si myslí, nijak to nezaobalují, i když kluk třeba něco provedl nebo tak, hned mi to řekli. Taky byli takoví, že to, na čem jsme se dohodli, mi pořád říkali, že musím splnit.“*

Jedna odpověď se opakovala také častěji (zhruba u pěti respondentů) a to ta, že pocit respondentů závisel na tom, o čem se zaměstnanci jednali. KP 16 poznamenala: *„Cítila jsem se trochu blbě, když mi třeba vyčítali, co dělám špatně, jak bych to měla dělat jinak, po čase se mi to rozleželo a ve finále jako pravdu měli, ale není moc příjemný to slyšet nahlas.“* KP 12: *„Občas jsem měla pocit, že jsem takhle maličká, cítila jsem se trochu jako ve škole, když mi říkali to, co vlastně vím, ale nevím si s tím doma rady.“*

4.1.4 Činnosti v SVP

Činnosti, které poskytuje středisko výchovné péče v Domažlicích, jsou vyjmenovány v teoretické části – konkrétně v kapitole 1.4.1.

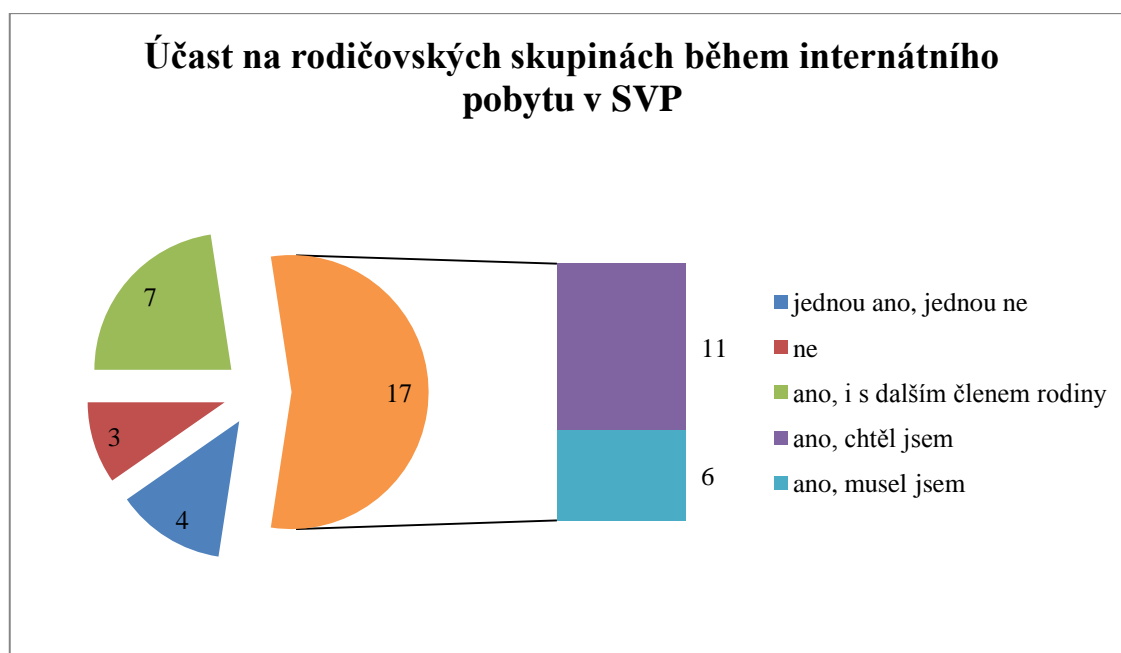
Rodičovské skupiny

Jednou z hlavních forem spolupráce s rodiči je účast na tzv. rodičovských skupinách. Je to důležitá schůzka, účast rodičů na této schůzce je považována za nutnou. Tato setkání vede ve středisku výchovné péče Domažlice paní vedoucí a pan psycholog. Během dvouměsíční doby dítěte na internátním pobytu se konají celkem 2-3 rodičovské skupiny. Vždy se při nich sejdou zástupci SVP spolu se zákonnými zástupci dětí na internátním pobytu a mluví se o rodinných problémech a o tom, jak je řešit. Během tohoto zhruba dvouhodinového setkání je zde vyhrazen i prostor nejen pro diskusi, ale také pro terapeutické techniky, které mnohdy odkryjí více, než lidé vyjádří verbálně. Používá se např. technika začarované rodiny nebo stromu rodiny. Nejčastěji se při ní zjišťují vztahy v rodině, předávají rady ve výchově, které jsou často zdrojem

konfliktů dítěte. Respondentů jsem se ptala, zda jim přišly tyto schůzky prospěšné. Větší část rodičů uznala, že schůzky prospěšné byly. Na konečné rodičovské skupině bylo zvykem, že děti na internátním pobytu nacvičily a předvedly před rodiči divadelní představení.

Účast na těchto rodičovských skupinách považují zaměstnanci SVP za stěžejní při spolupráci se SVP a tento fakt také rodičům zdůrazňují. Při rozhovoru s rodiči mě zajímalo, jestli se těchto schůzek zúčastnili či nikoliv. Jejich odpovědi jsem pro větší přehlednost zpracovala do grafu 2.

Graf 2: Účast na rodičovských skupinách během internátního pobytu v SVP (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum

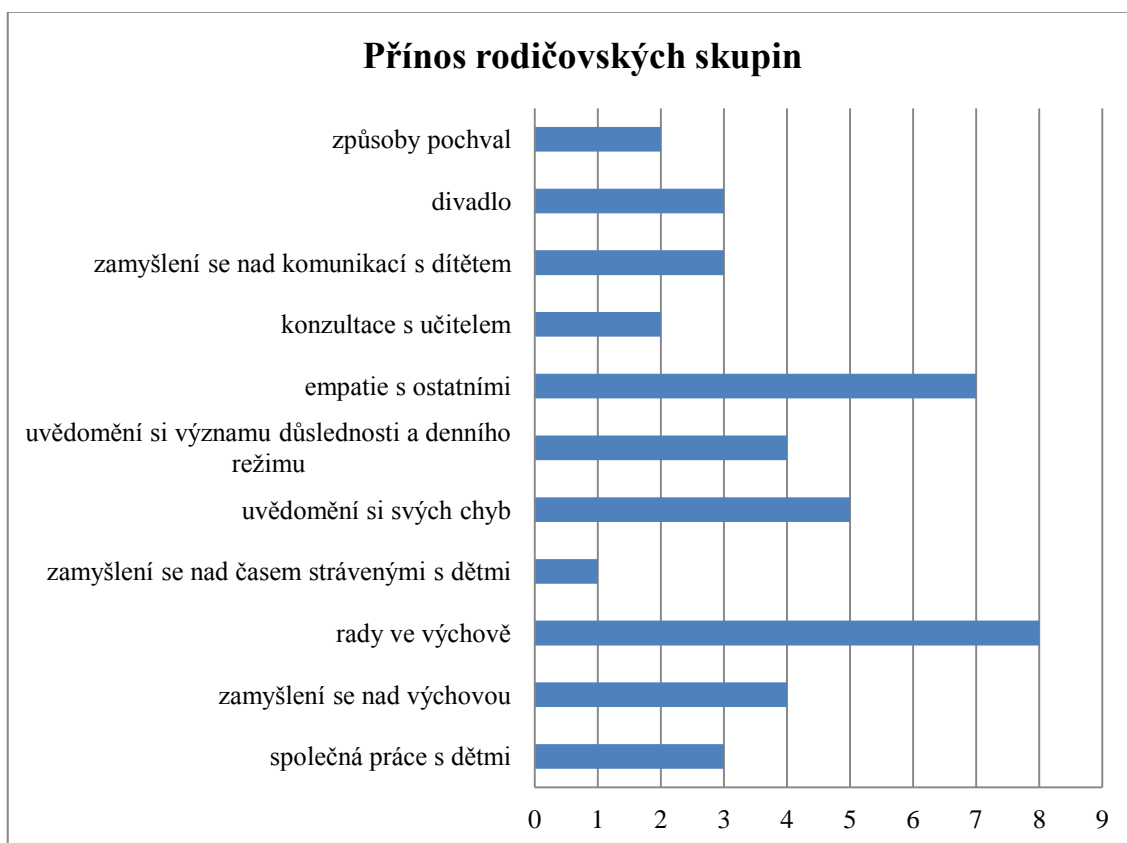
Úspěšnost účasti na rodičovských skupinách mě příjemně překvapila. Zároveň jsem do grafu zaznamenala i to, zda se komunikační partneři chtěli rodičovské schůzky účastnit ze své vlastní vůle nebo zda to považovali za povinnost. To je dle mého názoru také důležitý úhel pohledu. Jak je vidět z grafu, pouze 3 rodiče přiznali, že se schůzky vůbec nezúčastnili.

Celkem 7 oslovených rodičů se shodlo na tom, že samotná přítomnost ostatních jim pomáhala. KP 6 k tomu dodává: „*Navíc bylo fajn slyšet, že problémy s dítětem mají i ostatní, a i horší, pak jsem si říkala, že to nějak zvládneme.*“ Někteří brali v úvahu i fakt, že to dělají pro své dítě, což považují za úctyhodné. KP 15 konstatuje: „*Tak já dělala jsem to pro kluka, takže je jasný, že jsem se musela zapojit, bylo by mu to určitě i líto, kdyby tam všichni rodiče měli a já tam nebyla.*“ KP 26 také poznamenal: „*Myslím, že i holka viděla, že mi na ní záleží, že se o ni zajímám a snažím se ten problém nějak řešit.*“ Nepříjemným faktem, o kterém se zmínily zhruba dvě pětiny dotazovaných rodičů, je nedostatek společných aktivit, které rodiče a děti spojuje. KP 22 doplňuje, že „*...bylo zábavný, když jsme společně vyráběli to zvíře, nikdy doma nic takového spolu neděláme, kluk si třeba sám kreslí, ale já nemám čas si třeba kreslit s ním nebo něco vyrábět.*“ Další z rodičů (KP 10) měl podobný názor: „*Zprvu se mi to zdálo jako zvláštní úkol, ale nakonec z toho vznikla zajímavá věc, zasmáli jsme se u toho, protože já vůbec neumím kreslit a ve finále jsme se o sobě dozvěděli i spoustu nových věcí, hezky jsme si u toho povídali. Doma by na tohle asi čas nebyl.*“

I přesto, že většina komunikačních partnerů hodnotila rodičovské skupiny jako prospěšné, našel se mezi dotazovanými i negativní názor. KP 17 přiznal, že se jim práce nedařila, protože se nemohli shodnout na tom, jak své „dílo“ vytvoří. „*Tak mně to trochu zbytečný přišlo, tohle doma stejně neděláme a dělat nebudeme, a když jsme to tvořili, tak mě kluk nechtěl poslouchat a chtěl to mít zase po svém, jako vždycky že jo.*“ Zhruba tři čtvrtiny rodičů se ve svých odpovědích ale shodla na faktu, že takovému podobně společně strávenému času s dítětem doma moc nevěnují. Když jsem se zeptala na důvod, proč doma společně nekreslí, nehrají hry či neplánují jiné aktivity, jako důvod uvedli např. nedostatek času nebo nezájem dítěte. Zajímavostí byl fakt, že techniky malování negativněji ohodnotili muži než ženy. Těch jsem se také ptala na to, co by oni konkrétně na skupinách ocenili více – KP 3 řekl: „*Tak já bych ocenil třeba to, aby mi konkrétně řekli, jak mám dítě odměňovat a trestat, díky tomu přece poslouchají, vždycky je to něco za něco.*“

Respondentů jsem se také zeptala, co konkrétně jim přišlo na rodičovských skupinách naopak přínosné – tuto otázku jsem shledala jako velmi důležitou. Jejich odpovědi jsou zpracovány v následujícím grafu číslo 3.

Graf 3: Přínos rodičovských skupin z pohledu komunikačních partnerů (absolutní četnost)

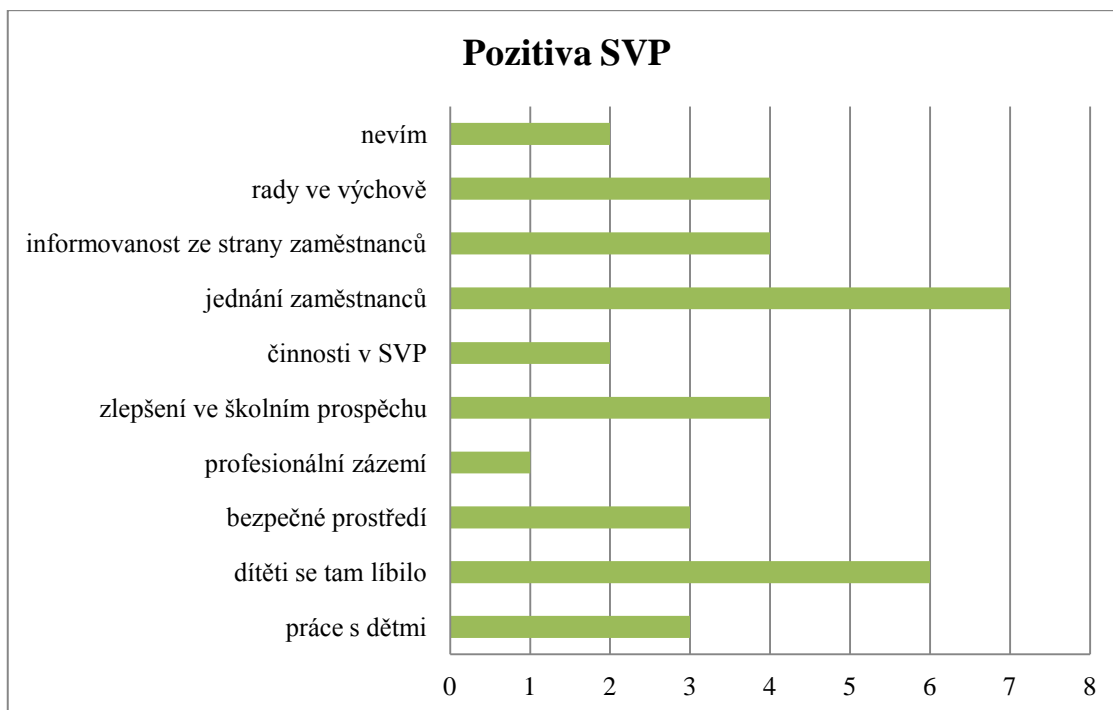

Zdroj: vlastní výzkum

Zhodnocení internátního pobytu

V rozhovoru jsem se rodičů ptala, co se jim na Středisku výchovné péče líbilo, a co jim naopak v nabízených službách chybělo. Sama musím přiznat, že takto otevřená otázka, nad kterou je třeba se zamyslet, způsobila rodičům problémy v reflektování. Velmi často nevěděli, co mají odpovědět. Do následujících dvou grafů jsem shrnula pozitiva a negativa, které rodiče uvedli.

Graf 4: Pozitivní hodnocení SVP z pohledu komunikačních partnerů (absolutní četnost)

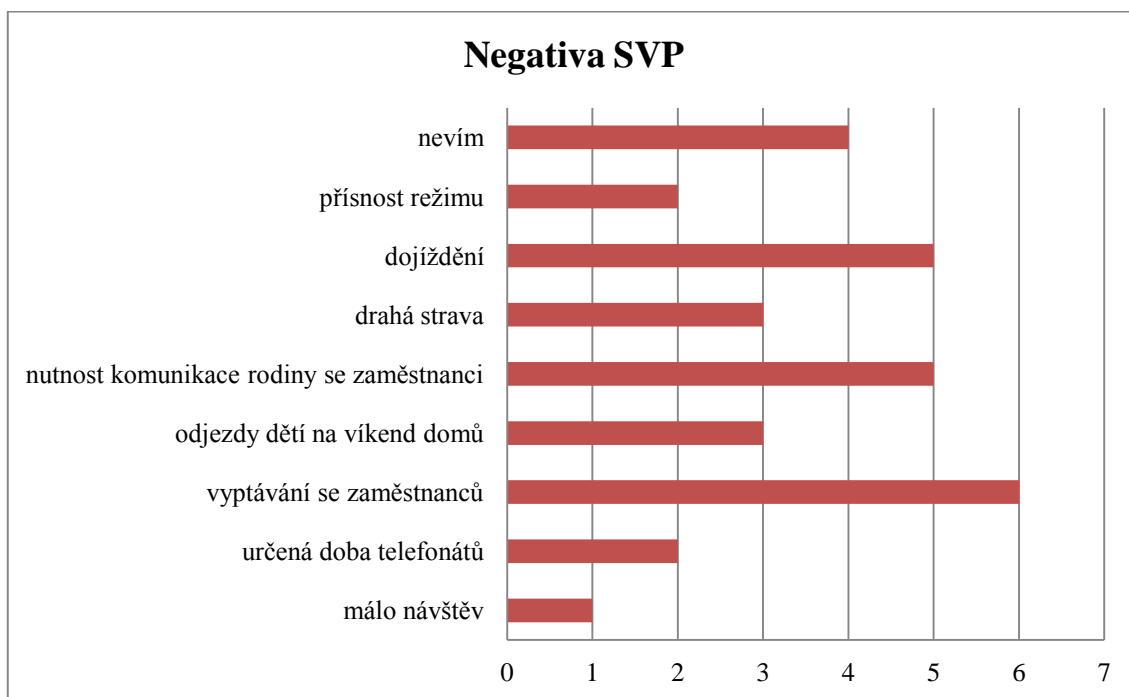

Zdroj: vlastní výzkum

Tento graf reflektuje pozitivní stránky, které rodiče označili při otázce, co se jim líbí na SVP Domažlice. Jako nejčastější odpověď respondenti uvedli vstřícné a ochotné jednání zaměstnanců. KP 2 uvedla: „Hezky se mnou tam jednali, bylo vidět, že se nám snaží pomoci.“ KP 25 dodala: „Bylo vidět, že se v práci vyznají a byli hodní, ocenila jsem, že nám vyšli vstříc.“ Respondentům také očividně záleželo na tom, zda se v SVP dítě cítí dobře. To bylo významné například pro KP 23: „Tak klukovi se tam líbilo, to bylo nejdůležitější, kdyby se nějak trápil, nenechala bych ho tam.“ Respondenti dále také ocenili rady, které jim zaměstnanci poskytli a které se týkali převážně výchovy. Zároveň pro ně bylo snazší, že je zaměstnanci kvalitně informovali o všem, co se s jejich dítětem děje. V neposlední řadě se shodli na tom, že jejich syn/dcera si během internátního pobytu zlepšili školní prospěch. Důvod byl zřejmý. Učitel měl ve třídě pouze osm dětí – měl tedy na každého z nich více času a mohl jim věnovat pozornost, kterou ve své třídě kantor nemůže všem rozdělit. Navíc v SVP jsou nastavená jasná

pravidla a režim, včetně odměn a trestů – děti mají jasněji vymezený prostor pro to, co si mohou a nemohou dovolit. KP 24 jako pozitivum označila následující: „*Tak bylo fajn, že si tam holka zlepšila známky, přitom ve své škole nedávala pozor, měla každou chvíli poznámku za vyrušování.*“ Také další otec se přidal k tomuto názoru (KP 5): „*Tak syn si zlepšil známky, takže nakonec ve své škole nepropadl, učitelka ve své škole ho pak chválila, říkala, že je dobře, že se mu tam věnovali a měli na něj čas.*“

Graf 5: Negativní hodnocení SVP z pohledu komunikačních partnerů (absolutní četnost)

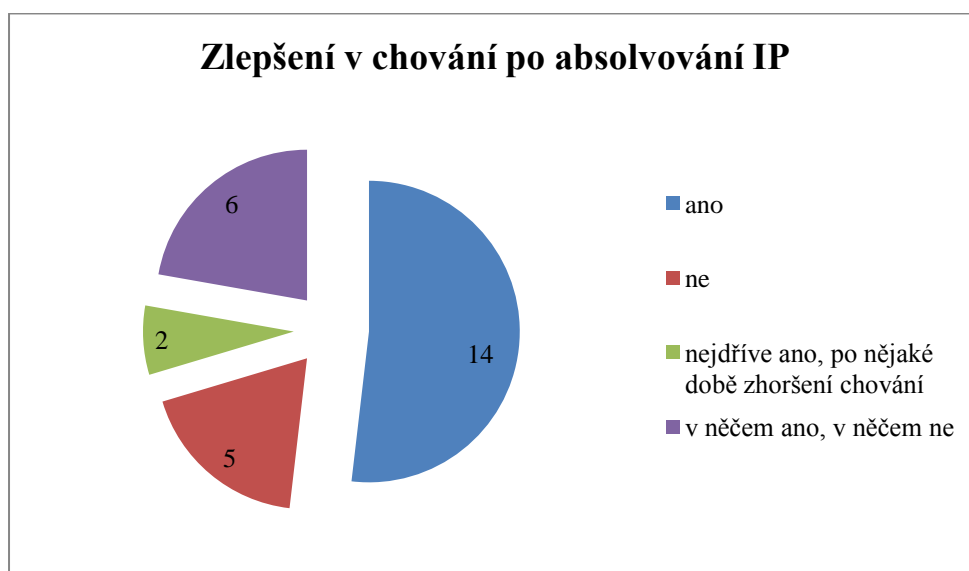
Zdroj: vlastní výzkum

Druhý graf reflektuje názor rodičů na to, co jim naopak na práci SVP Domažlice vadilo. Čtyři z dotazovaných respondentů nevedli nic, co by jim vadilo, a u ostatních jsem během otázky zaznamenala určité zaváhání. Celkem šesti rodičům vadilo vyptávání se zaměstnanců SVP na různé otázky týkající se rodiny či osobních informací. Jedním z nich byl i KP 17. „*Trochu mi vadilo, že se nás s přítelkyní hodně vyptávali na osobní věci – jak to mezi sebou doma máme, jak holku vychováváme atd. Bylo to trochu nepříjemný, ale jinak bylo vše v pohodě.*“ SVP Domažlice jezdí v rámci

terénu do vzdálenějších měst na poradenské dny. Těmito městy jsou – Klatovy, Tachov, Stříbro, Horažďovice a Sušice. Zároveň také zaměstnanci dojíždějí na určité základní školy a pohovory s dětmi a rodiči provádí přímo na místě. Děti z těchto oblastí to mají do Domažlic poměrně daleko, proto chápu, že dojíždění na internátní pobyt může pro rodiče znamenat určitý problém. To přiznala i KP 22: *„Bylo to dost daleko od nás, to dojíždění je drahý a vždycky jsem musela někoho shánět, aby mě tam odvezl, protože nemáme spojení. Musel vždy být domluvený přesný termín i čas, takže to bylo náročný.“* V neposlední řadě pár rodičů poznamenalo, že celé dva měsíce byli rodiče trochu napjatí, protože museli mít u sebe stále telefon a zaměstnanci SVP častokrát rodiče kontaktovali. KP 4 se vyjádřila následovně: *„Vždycky, když volali, tak jsem se hned lekla, co se stalo, ale bylo to třeba jen to, že mu chybí učebnice, nebo že někam jedou na výlet atd. Musela jsem třeba zařizovat vlastně věci pro kluka, když něco potřeboval.“*

V rozhovoru s rodiči jsem se ptala, jestli jejich dítěti internátní pobyt pomohl nebo ne. Výsledek totiž jistě výrazně ovlivnil hodnocení SVP jako instituce. Z 27 respondentů, kteří mi na otázku odpověděli, vyšly následující výsledky.

Graf 6: Úspěšnost internátního pobytu v SVP z pohledu komunikačních partnerů (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum

Z tohoto grafu vyplývá, že úspěšnost ve zlepšení chování dětí po internátním pobytu konkrétně u této skupiny dětí byla vysoká. To samozřejmě ale neznamená, že takové číselné rozložení se dá zobecnit na všechny klienty SVP Domažlice. Ale konkrétně tito účastníci výzkumu mohou být s pomocí SVP Domažlice vcelku spokojeni.

4.2 Spolupráce s neziskovými organizacemi

Další výzkumná otázka, která byla v mé diplomové práci stanovena, se týkala spolupráce rodiny s neziskovými organizacemi. Jejich pomoc je v mnoha ohledech a situacích nenahraditelná. Výzkumnou otázku jsem stanovila následovně:

„VO2: Jaké jsou zkušenosti rodičů klientů střediska výchovné péče s nestátními neziskovými organizacemi?“

Při rozhovoru s rodiči mě zajímalo, zda mají nějaké zkušenosti i s neziskovými organizacemi a pokud ano, tak jaké ty zkušenosti jsou.

4.2.1 Spolupráce s dalšími institucemi

Během rozhovoru s rodiči jsem se zajímala o to, s jakými institucemi spolupracovali, když jejich dítě mělo problémy s chováním. Celkem asi dvě třetiny odpovědí od respondentů byly negativní, spolupráce s dalšími institucemi nebyla příliš běžná. Často při tom respondenti spoléhali jen na to, co jim druzí doporučí a sami byli ve vyhledávání pomoci u další instituce spíše pasivní. *„Nikoho jsme nehledali, škola nám doporučila jen SVP“* přiznala KP 4. Stejný názor měla i KP 1: *„Ne, řeším ty problémy se školou a teď chodím sem, takže už toho máme až dost.“* Někteří z rodičů byli vůči pomáhajícím institucím i skeptičtí. Takovým příkladem je názor KP 25: *„Když nepomůže jedna instituce, tak na co hledat další, když se kluk nesnaží.“* Někteří respondenti dále uvedli, že jsou v péči OSPOD, PPP nebo že navštěvují s dítětem

psychiatra. Takovými byli KP 27 a KP 20. „*Tak jsme v péči sociálky, takže ten dohled od kurátora má kluk v podstatě nepřetržitě.*“ „*U kluka stejně nic nepomůže, navíc je to hloupý pořád s každým rozebírat svoje osobní problémy, stačí, že máme dohled kurátora.*“

Častější odpovědí respondentů byla také ta, že neví, která další organizace by jim pomohla. KP 13 dodala: „*Tak já nevím, která další organizace by nám mohla pomoci, spoléhám na SVP a dyžtak mu prostě budu hrozit pasťákem nebo já už nevím.*“

4.2.2 Doporučení na další instituce

Velký důraz byl od zaměstnanců SVP také kladen na volný čas dětí, ten by mohl být prostřednictvím neziskových organizací také umožněn. Na tuto informaci KP 16 reagovala následovně: „*Tak oni říkali, že je důležitý, aby kluk trávil nějak efektivně čas a ne aby jen byl na počítači a koukal na bednu. Tak nám doporučili Domov dětí a mládeže, aby si tam něco vybral, protože nemáme moc peněz, takže placený kroužek u nás nepřipadá v úvahu.*“ KP 27 zase tvrdila, že i přes doporučení SVP nabídka volnočasových aktivit u dítěte nevzbudila zájem. „*Dostali jsme radu, ať si syn najde nějaký koníček, ale on tam nakonec nešel – že bude radši doma, nedonutila jsem ho.*“

Také se komunikační partneři zmínili, že dostali od SVP doporučení na dvě neziskové organizace, které s nimi spolupracují – a to organizace Člověk v tísni a centrum DOMUS. Obě tyto instituce mají sídlo v Plzni, ale v rámci terénní práce dochází i do rodin. Organizace Člověk v tísni je humanitární, vzdělávací a lidskoprávní organizace, která pomáhá potřebným již od roku 1992. Za svoji působnost poskytla pomoc již v padesáti zemích světa. Centrum pro rodinu – DOMUS je neziskovou organizací, která se zabývá podporou rodin s dětmi, náhradních rodin a rodin v situaci rozvodu. Svoji prací napomáhají jak rodičům, tak i dětem. Nabízejí při tom sociálně aktivizační služby – např. podpora při setkání se společenským prostředím, při přípravě na vyučování, pomoc najít volnočasové aktivity a další. Pro děti je zpřístupněno i doučování, které je hojně využívanou službou. Stejně tomu bylo i v případě KP 11.

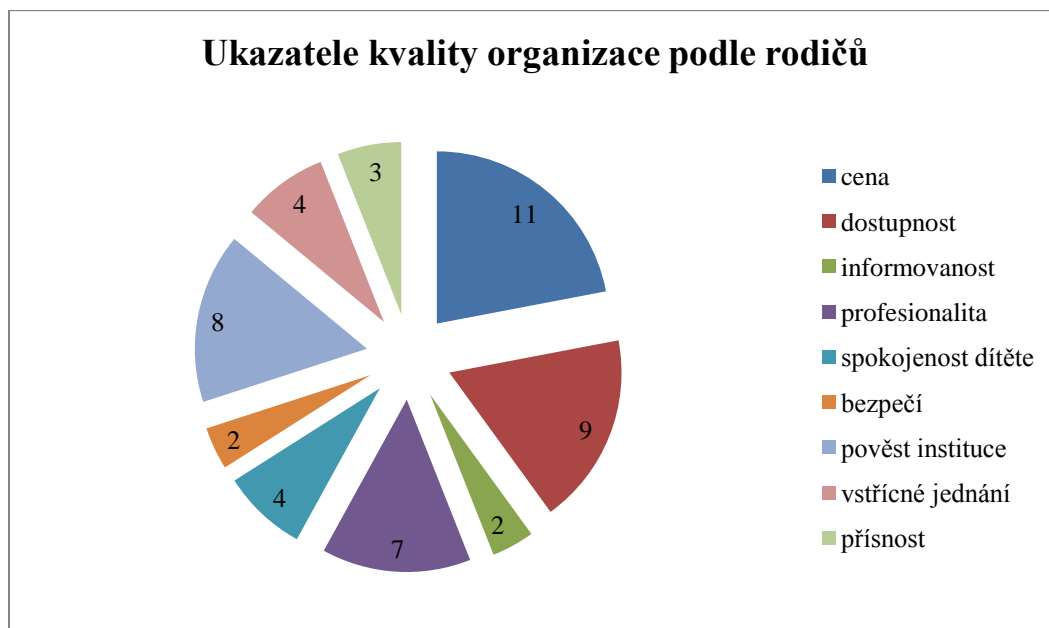
„Tak doporučili nám ten DOMUS, na doučování – holka hodně plavala v matice, takže to celkem pomohlo, teď už k nám ale nechodí, bylo to jen na určitou dobu.“ Další KP 9 uvedla: *„Tak to doučování bylo dobrý, ale víc by mi to vyhovovalo, kdyby za klukem docházeli do školy, u nás doma jsem z toho byla vždycky taková nervózní.“* když jsem se daného komunikačního partnera zeptala, proč mu to bylo nepříjemné, odpověděl, že mu vadí kontrola cizích lidí.

Velká část respondentů při rozhovoru uvedla, že jim SVP žádnou další organizaci nedoporučilo nebo si tuto informaci nepamatovali. KP 24 se zmínila, že jim byla určitá organizace doporučena, ale že této možnosti nakonec nevyužili. *„Tak SVP nás odkazovalo na paní psychiatricku a na nějaký kroužek volného času, ale my na to nemáme peníze. Já to zaplatím a kluk tam ve finále chodit nebude a bude to zbytečný. Míčový hry si může jít zahrát s kamarádama venku i tak.“*

4.2.3 Kvalita doporučených institucí

V další otázce mě zajímalo, co rodiče považují za důležitý aspekt při výběru organizace, která jim má pomoci s aktuálními problémy. Jejich odpovědi byly různé, ale po určité chvíli přemýšlení, každý z nich dokázal najít něco, co osobně u instituce vyhledává. Jejich odpovědi jsem zpracovala pro větší přehled do následujícího grafu. Podle grafu je vidět, že nejstěžejnějšími hodnotami se pro rodiče klientů stala cena, dostupnost organizace a překvapivě i pověst organizace.

Graf 7: Ukazatele kvality organizace z pohledu komunikačních partnerů (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum

4.3 Hodnocení participace rodičů klienta SVP

Další skladba otázek položených komunikačním partnerům se týkala možnosti a úrovně jejich aktivní spolupráce se SVP Domažlice. Spolupráce je pro změnu dítěte stěžejní, proto mě zajímalo, jak na tuto problematiku nahlíží samotní rodiče dítěte. Snažila jsem se tím najít odpověď na následující výzkumnou otázku:

VO3: Jak rodiče klientů střediska výchovné péče participují při řešení rizikového chování jejich dítěte?

4.3.1 Pravidelnost kontaktů se SVP

V první řadě jsem se začala zajímat o to, jak často rodiče udržovali kontakt nejen se svým synem či dcerou, ale i se zaměstnanci SVP. U této struktury otázek jsem brala

v potaz také fakt, že mnozí z jejich dětí již absolvovali pobyt v SVP před dlouhou dobou a nemusí si tuto skutečnost pamatovat přesně či budou jejich odpovědi zkreslené.

Vzhledem k tomu, že všichni rodiče jsou během internátního pobytu osloveni s tím, aby se dostavili na individuální pohovor, zajímalo mě, kolik z nich tuto nabídku využilo. Z 27 dotazovaných rodičů celkem 21 odpovědělo, že se takového individuálního pohovoru zúčastnilo, zbytek si tuto informaci nepamatoval nebo si nebyl jistý. Někteří z nich (zhruba 5 z komunikačních partnerů) ale považovali veškerou ústní konverzaci se zaměstnanci SVP jako individuální pohovor. Například KP 26 řekl: *„Tak já jsem s nima mluvil celkem často, vlastně vždycky, když jsem si pro kluka přijel a bral ho domů na víkend a zpět. To se mě ptali, jak se kluk choval o víkendu, hodně jakoby vyzvídali, co vše se dělo, ale jinak jsem s nimi nic řešit nemusel, nebyl žádný problém.“* Nejčastějšími důvody pro nepřítomnost u pohovoru s vedoucí SVP byl nedostatek času. Tento argument použili zhruba čtyři rodiče ze všech dotazovaných. *„Já pracuju v Německu a jsem třeba týden v kuse na cestě, takže když mě v týdnu zvali, tak já se prostě nemohl uvolnit, zaměstnavatel by mě vyhodil, to nešlo. Ale mluvil jsem s nima o víkendu, s těma vychovatelema, to jsem mohl přijít.“* Takto se hájil KP 20. Pokud jsem se respondentů zeptala, kdo všechno byl individuálního pohovoru účasten, zhruba tři pětiny dotazovaných přiznali, že se této schůzky zúčastnil jen zákonný zástupce dítěte. Nikdo jiný z rodiny se do těchto schůzek podle nich nezapojil. KP 13 poznamenala: *„Několikrát jsme tam byli, přítel teda čekal venku, když jsme si kluka vyzvedávali.“* Dva z dotazovaných – konkrétně KP 3 a KP 1 přítomnost ostatních členů rodiny nakonec považovali za přínosnou. *„Vždy, když nás pozvali, tak jsem přijel, nějak jsem si to v práci zařídil. Bylo asi třeba, abychom se i my nějak zapojili do změny kluka. Byl tam problém s přítelkyní – to jsme hodně řešili, ona byla u matky, která byla dlouhodobě nemocná, ale ze SVP nám pořád říkali, že je důležitý, aby s n í promluvili. Nakonec se těsně ke konci pobytu sešli a bylo to dobrý, hodně věcí se pak mezi přítelkyní a dcerou urovnaly.“* *„sešli se se mnou i s bývalým manželem, hodně se řešil náš vztah, protože je pravda, že jsme se nedokázali moc dohodnout, takže se tam řešilo, abychom zase byli za jedno ohledně výchovy kluka. Určili jsme si nějaký pravidla mezi sebou a do teď to celkem funguje.“*

Zároveň jsem se respondentů ptala, o jakých problémech rodiče klientů SVP mluvili s paní vedoucí. Zejména mě zajímala odpověď, jak budou primárně rodiče odpovídat. Šest rodičů odpovědělo, že při rozhovoru s vedoucí mluvili více o jejich dítěti – o tom, jaké je a co by ono mělo změnit. Na druhou stranu dalších 7 rodičů se shodlo na tom, že se mluvilo více o jejich výchově a pravidlech, která mají nastavená doma. Samotní rodiče přiznali, že tento fakt je překvapil. Příklady takových odpovědí jsem uvedla níže:

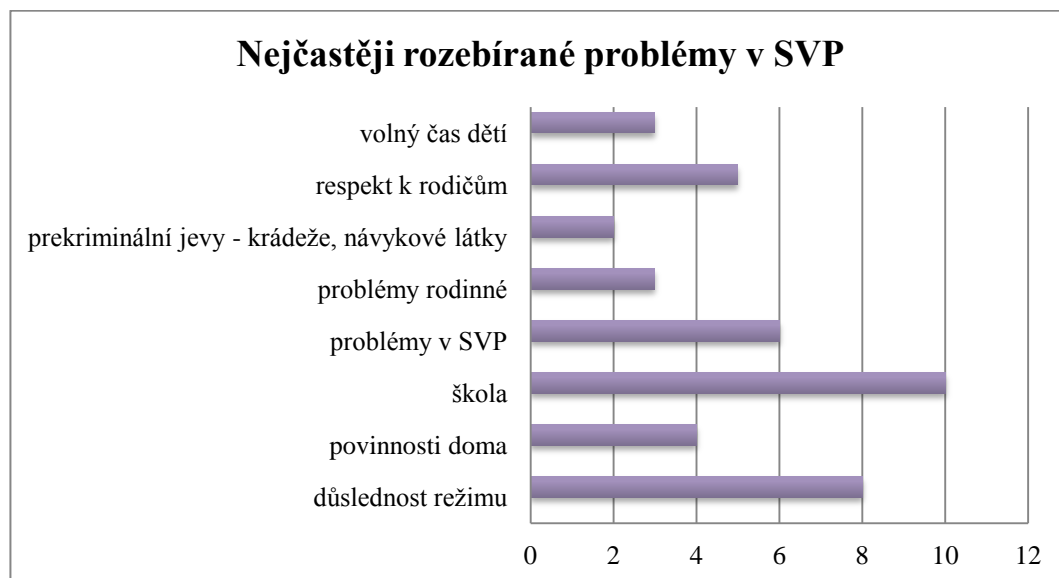
KP 8: „*Tak víc jsme měli mluvit my, ale mně se o tom moc dobře nemluvílo, bylo to divný. Tak hlavně se mluvilo o povinnostech doma pro děti, jak je důležitý, abychom vždy dodrželi to, co máme dané.*“

KP 4: „*Tak rozebírali jsme, jak holce pomoci, aby si našla kamarády. Taky jak to doma udělat tak, aby se víc naučila samostatnosti.*“

KP 25: „*Měla jsem pocit, že spíš než holku řešili nás, to jak ji vychováváme, co děláme špatně, přitom ona u nás měla všechno a přitom dělala problémy.*“

Nejčastější odpovědi na otázku, co se při pohovorech u dítěte řešilo, jsem zpracovala do následujícího grafu 8.

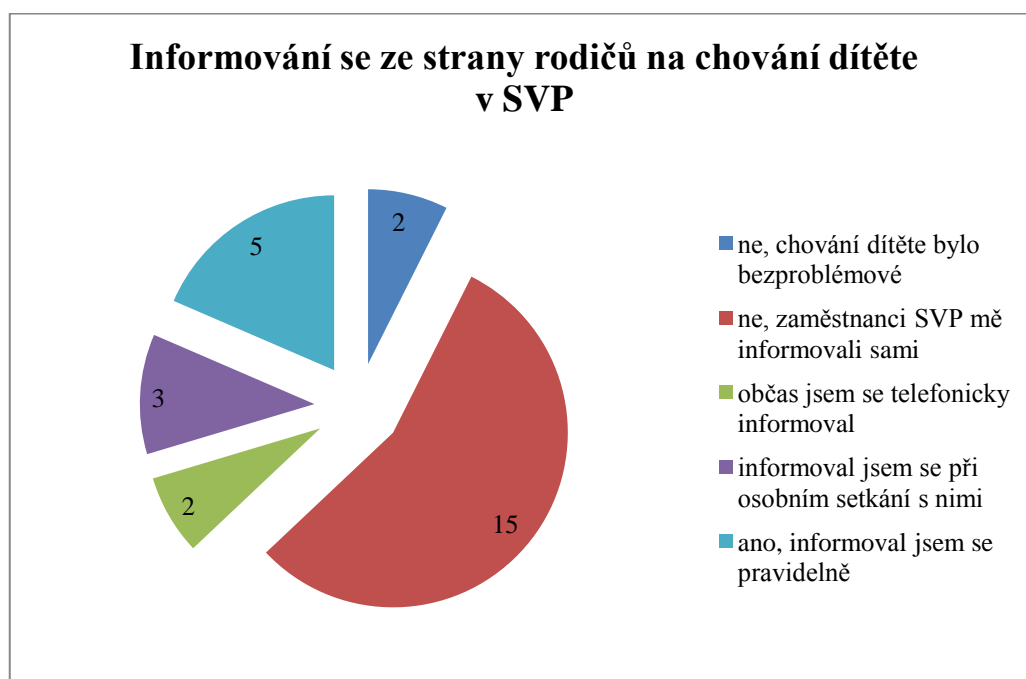
Graf 8: Nejčastěji rozebírané problémy mezi rodiči a SVP (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum

Předávání informací rodičům ze strany zaměstnanců je dalším stěžejním aspektem spolupráce rodiny a SVP. Proto mě také zajímalo, jak na to nahlížíjí samotní rodiče – zda byli aktivní při informování se na svého syna či dceru v době internátního pobytu v SVP. Odpovědi komunikačních partnerů jsem pro větší přehlednost opět zanesla do grafu 9.

Graf 9: Informování se na chování dítěte ze strany rodičů v době internátního pobytu (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu jasně vyplývá, že většina komunikačních partnerů spoléhala na zaměstnance SVP, že jim budou volat a informovat je o chování jejich syna či dcery. Stejně tak tomu bylo v případě KP 21: „*Tak my jsme sami od sebe nevolali, tak když byl nějaký problém nebo kluk něco provedl, tak nám většinou volali oni nebo nám to řekli, až když jsme si pro něj přijeli.*“ Celkem 5 dotázaných chtělo pravidelně vědět, jak se jejich dítěti v SVP daří. Důkazem je odpověď KP 9 – „*tak my jsme to měli tak, že vždycky když jsem dceři volala, tak mi ji předávala vlastně vychovatelka a té jsem se ptala, jak se jí daří a co je u ní nového.*“

4.3.2 Pravidelnost kontaktů s dítětem

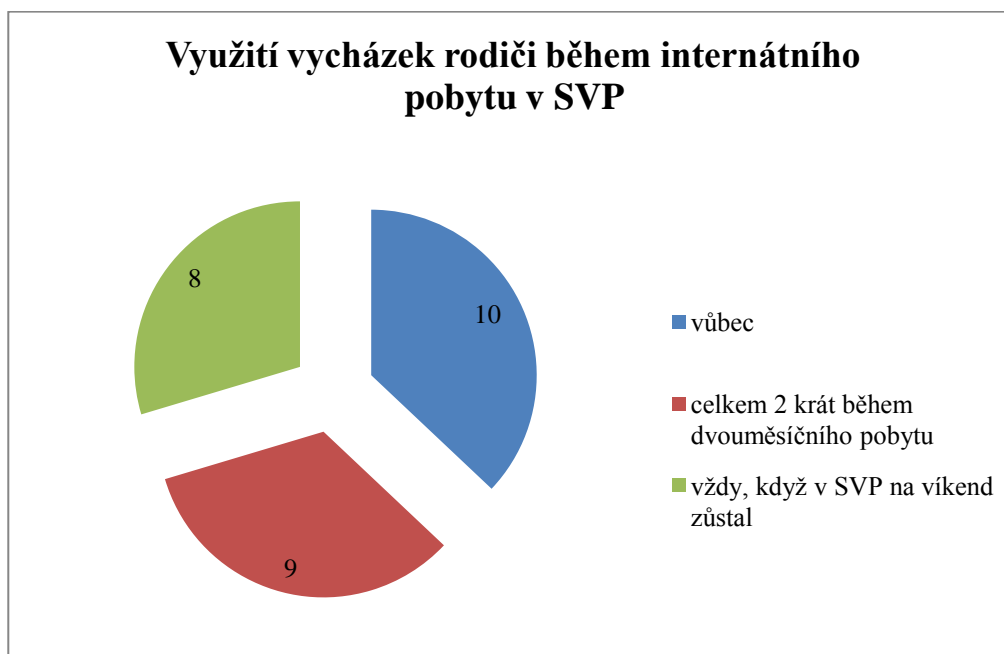
Pravidelný kontakt rodičů musí být samozřejmě udržován nejen se zaměstnanci SVP, ale především s jejich dětmi. V SVP jsou pravidla kontaktů nastavena následovně. Dítě má právo na kontakt telefonický, písemný i ve formě návštěv. Tyto kontakty jsou ale určitým způsobem omezeny. Telefonický kontakt je povolen dítěti pouze s jeho zákonným zástupcem – rodičem. Prakticky to znamená, že rodiče mohou volat dítěti každý den mezi 15. a 16. hodinou – důvodem je to, že děti na pobytu mají v tuto dobu pravidelnou přípravu na vyučování a mohou v této době mluvit s rodiči nerušeně. Písemný kontakt dítěte není omezený – v případě, že zákonný zástupce tento kontakt omezí na určitou osobu, je nutností ze strany SVP toto rozhodnutí respektovat. Kontakt ve formě návštěv je také vymezen časově – děti jezdí zpravidla jednou za 14 dní domů na víkend. Pokud zrovna nejedou domů, mohou je rodiče v SVP navštívit a jít na vycházku každou sobotu mezi 9 – 11,30.

Rodičům jsem v souvislosti s tímto tématem položila dvě následující otázky:

- Jak často jste své dítě během internátního pobytu v SVP navštívili?
- Jak často jste svému dítěti během internátního pobytu v SVP volali?

Odpovědi jsem shrnula do následujících dvou grafů. Osobně si myslím, že tyto odpovědi je třeba brát s určitou tolerancí, neboť u některých respondentů již uběhla poměrně dlouhá doba pobytu a někteří z nich si při odpovědích nebyli úplně jistí.

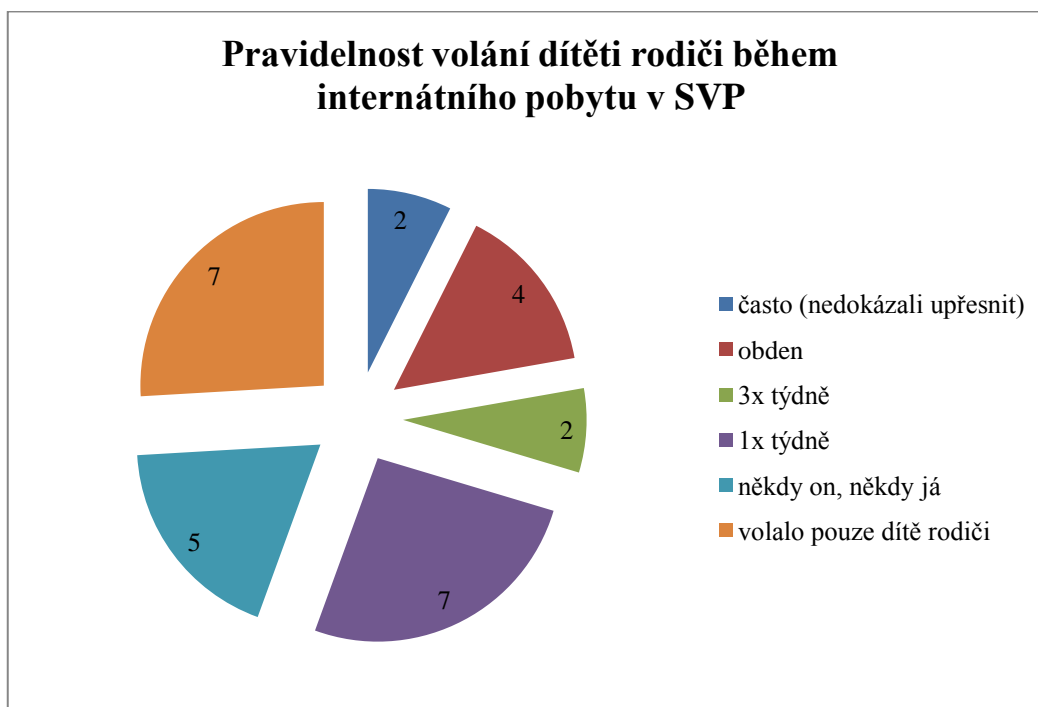
Graf 10: Využití vycházek rodiči během internátního pobytu v SVP (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu vyplývá, že největší část rodičů víkendové vycházky vůbec nevyužila. Rodiče v určitých případech udali důvod nevyužití tohoto kontaktu – někteří z nich nemohli dítě navštívit z důvodu zaměstnání o víkendu, dalším udaným důvodem byl nedostatek peněz či velká vzdálenost dojezdu do SVP Domažlice.

Graf 11: Pravidelnost volání dítěti rodiči během internátního pobytu v SVP (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 11 jasně znázorňuje pravidelnost telefonického kontaktu tak, jak ho uvedli rodiče. Odpověď celkem 7 komunikačních partnerů byla taková, že volali dítěti jednou týdně nebo že dítě volalo jim. V SVP je pravidelností, že rodiče volají dítěti sami, ale pokud zaměstnanci SVP vidí, že rodiče dítěti nezavolali již více než tři dny, dávají dítěti možnost volat domů ze služebního mobilu. Někteří rodiče to ocenili kvůli nedostatku financí na telefonické služby.

4.3.3 Změna režimu u klienta

Když se dítě vrátí zpět do svého přirozeného prostředí, je vystaven negativním vlivům, které na něj působily dříve, a tudíž se dá předpokládat, že po návratu ze SVP

domů se může chování dítěte opět zhoršit. V SVP své chování změnil, protože měl jasně daný režim a pravidla, která tam byla nastavena, a bylo kontrolováno jejich dodržování. Stejný nebo alespoň podobný režim, jako byl v SVP, by si mělo dítě přenést i do domácího prostředí a rodiče by ho v tomto měli podpořit. Proto jsem se ve svém rozhovoru s rodiči zaměřila na ně a na to, co udělali proto, aby po návratu dítěte zpět do rodinného prostředí podpořili jeho změnu chování.

Děti jezdí domů zpravidla jednou za 14 dní na víkend. Tři čtvrtiny rodičů přiznaly, že větší kus práce a větší změnu prodělali jejich děti než oni sami a tento fakt považují za správný – vždyť to dítě mělo výchovné problémy, ne oni. Takže když potom dítě přijelo na víkend domů, rodiče neměli ani tak pocit, jako že by měli něco změnit, ale že tu změnu musí udělat pouze jejich dítě. KP 23 například odpověděla: „*Tak já jsem hlavně doufala, že se změní dcera, já nemám to srdce, abych jí pořád něco přikazovala nebo jí napomínala, to by měla chtít ona se doma zapojit a být hodná.*“ Jedním dechem tyto komunikační partneři ale dodávali, že jejich děti ve velké většině udělali v SVP pokrok a doma jim již tolik nezpůsobovaly komplikace. Jeden z KP – KP 5 zároveň ale přiznal, že se na těchto víkendech zase až tak nepodílel: „*Já měl holku jen tak jednou měsíčně na ten víkend, pak ji měla také buď její matka nebo babička, takže nevím, jak to měli u nich, ale doma to s ní šlo. Ona je jako samostatná, to musí být.*“

Velká část dotazovaných rodičů (zhruba jedna třetina) se shodla na tom, že byla na dítě přísnější, když se vrátilo na víkend. Měli pocit, že přísnost u dětí jim zajistí respekt a děti je tak budou více poslouchat. Důkazem je názor KP 3 a KP 14. „*Tak já jsem byl hlavně přísnější než dřív, víc jsem se zajímal, kde je a říkal jsem třeba, v kolik má být doma a tak, občas jsem jí něco zakázal, když něco zapomněla udělat.*“ „*Tak já jsem na něj byla přísnější, hlavně teda když byl drzej, protože to u něj přetrvávalo. Ve finále to moc nepomohlo, protože se urazil, ale na druhou stranu udělal, co má.*“ Asi pětina rodičů také uznala, že do té doby tolik netrvala na dodržování režimu doma – tím se myslí hlavně vyhrazený čas na učení, povinnosti volný čas atd. Děti v SVP mají jasně stanovený režim a vědí přesně, kdy je na řadě jaká činnost a co je jejich povinností. Stejně by to mělo fungovat i v rodinném

prostředí. KP 15 dokázala aktivitu svého syna i ocenit. „*Já hlavně byla překvapená jeho změnou – dříve pořád brblal, když třeba musel umýt nádobí nebo tak, ale na víkend u mě udělal vše, co jsem mu řekla a bez řečí. To dřív nebylo. Taky se sám od sebe učil, sice pak byl na počítači, ale to jsem mu dovolila.*“ Pokud rodiče po dítěti ale nic nevyžadují, nemohou se potom divit, že se dítě do povinností nezapojí. KP 6 podotkla „*Já jsem po holce nic nechtěla, jsem zvyklá si vše udělat sama a ona to stejně neudělá pořádně.*“

Součástí víkendů doma by měl být i vyhrazený prostor pro volný čas dětí a komunikaci s rodičem. Vždyť právě po tom, co dítě není 14 dní doma, by tohle měla být jasná součást dní strávených spolu. „*Tak já jsem se snažila držet toho, co nám řekli v SVP, stanovili jsme si nějaká pravidla, domácí povinnosti a takové ty maličkosti, jako kdy se má vrátit a ono to fungovalo. Byla spokojená dcera i já, takže jsme spolu i více vycházeli, nehádali jsme se. Je pravda, že o tom víkend jsme si popovídali jako už dlouho ne. A dokonce jsme šli na výlet. To bylo fajn.*“ Tuto odpověď mi sdělila KP 22.

Při ukončení internátního pobytu je rodič seznámen se závěrečnou zprávou, kterou vyhotovuje psycholog a speciální pedagog SVP. V ní jsou zaznamenány výsledky z psychologického vyšetření, průběh pobytu i závěrečná doporučení pro dítě včetně rad pro rodiče. Komunikačních partnerů jsem se tedy v rozhovoru ptala, jaké rady jim zaměstnanci SVP doporučili a zda se jich po pobytu drželi. KP 7 díky radám ve výchově považuje dobu po pobytu dcery za pozitivní. „*Hlavně říkali, že musím být důsledná. Když něco řeknu, musím to dodržet, být přísná v plnění povinností, ale zároveň si s dcerou povídat, trávit s ní čas. To se snažím dělat. Někdy nemám den, jsem třeba unavená, tak se taky občas pohádáme, ale jinak to víceméně funguje, doma je teď větší klid.*“ Potřebu důslednosti zaměstnanci SVP připomínají velmi často. I několik rodičů (11) si tuto radu pamatovalo. Někteří z nich ale zaměňovali pojem důslednost s pojmem přísnost. S tím měla problém například KP 27. „*Snažili jsme se být přísní, to nám ale zase vyčítali, že jí máme víc dávat najevo lásku. Na druhou stranu mi zase říkali, že jí moc rozmazlujeme věcmi. Ale zase nemůžou říct, že se u nás holka nemá dobře, dáváme jí, co můžeme.*“ Někteří rodiče

(celkem 12) se shodli na tom, že udělali doma změnu v režimu, začali více děti zapojovat do povinností doma a kontrolu považovali za nástroj pomoci. Například KP 2 se zmínila o tom, jak to měli se synem doma. „*Tak dávali jsme mu více úkolů, musel je udělat znovu, když to bylo špatně a prospělo mu stále chodit na ty pohovory – že byl pod kontrolou.*“ Zároveň si rodiče ze SVP odnesli radu, že by měli dítě více chválit a rozvíjet tak pozitivní motivaci. KP 15 uvedla: *Je pravda, že se jí více snažím chválit, když je za co. Víc jí taky zapojuju do prací, tak už je přece skoro dospělá.*“ Zhruba sedm komunikačních partnerů si nepamatovalo žádnou radu, kterou jim v SVP dali.

4.4 Názor zaměstnanců SVP

Pokud se má dětem v SVP dostat kvalitní péče v oblasti prevence poruch chování, je důležitá spolupráce hned několika subjektů, již se daná problematika týká. Jedním z těchto subjektů jsou rodiče klientů SVP – těm byla také podrobněji věnována první část této práce. Dalším, podle mého názoru neméně stěžejním subjektem, jsou zaměstnanci SVP. To je také důvod, proč se jim budu podrobněji věnovat v následující části práce. Jak už bylo zmíněno v metodologické části, informace od zaměstnanců týkající se daného problému jsem získala prostřednictvím rozhovoru, který jsem uskutečnila s celkem 5 zaměstnanci SVP Domažlice. Pro účely diplomové práce jsou označeni jako KP A-E.

4.4.1 Hodnocení SVP

Myslím, že to, jak dokážou zaměstnanci nahlížet na pozitiva i negativa jejich práce, je v pomáhajících institucích zásadní a výrazně to i ovlivňuje práci s nimi. Proto jsem se ve svém rozhovoru ptala na aktuální zhodnocení toho, co je největším úspěchem SVP a co je naopak tím, co se nedaří splnit. KP A považuje za úspěch SVP následující: „*Asi*

to, že se děti v SVP naučí učit a pokud jsou v této fázi podpořeni rodiči, mají šanci si toto dobré chování udržet i v budoucnu.“ S tím souhlasí i KP E, která zároveň k tomuto názoru dodává, že velká část dětí si v SVP vylepší stávající známky a někdy i poprvé zažije školní úspěch, což je prospěšné pro jejich motivaci do budoucna. *„Navíc se v SVP dětem líbí, což je další pochvalný fakt.“* KP D i KP E se shodli také na tom, že SVP je u dětí úspěšné v *„rozvoji sociálních dovedností, přeučení a někdy naučení návyků, postojů a selfkonceptu. Jedním dechem ale dodávají, že tyto změny se daří prosadit u dětí, ale už méně úspěšně u rodičů.“* KP C považuje za přínos SVP to, že *„děti mnohdy neumí jednat v určitých sociálních situacích doma nebo ve škole. Třeba kvůli tomu ani nemají kamarády nebo jsou naopak ve špatné partě. V SVP se naučí, jak v určitých situacích jednat a jak si třeba sám pomoci v tom, aby si dítě našlo kamarády.“*

Zhodnocení negativ bylo pro zaměstnance evidentně těžší než zhodnocení kladných stránek. Bylo ale zajímavé, že všech pět zaměstnanců se nakonec shodlo na tom, že se stále nedaří dosáhnout požadované spolupráce s rodiči, což negativně ovlivňuje veškeré snahy jejich dětí. KP E navíc dodává, že kromě této problematické roviny je zde ještě problém s předsudky – zejména ze strany veřejnosti, která obklopuje děti s poruchami chování.

Problémy, se kterými děti do SVP přicházejí, jsou samozřejmě různé – rodinné, školní, osobnostní apod. KP D ale také poznamenává, že po příchodu do SVP mají rodiče často pocit, že jsou tu zaměstnanci od toho, aby řešili jejich vlastní problémy a ne problémy jejich dětí. *„Někdy mám pocit, že suplujeme práci jiných – například rodiče přijdou s tím, že mají nějaké třeba partnerské nebo finanční potíže a očekávají, že my je budeme řešit. Samozřejmě že když se to dotýká samotných dětí, nějak se jim snažíme pomoci, ale především bychom se měli soustředit na děti.“* Také názor KP E je velmi zajímavý. Podle ní rodiče často přicházejí do SVP s takovými představami, které často nemohou být reálně naplněny. *„Rodiče často přicházejí s vizí, že jim v SVP jejich dítě převychováme, často nechtějí vidět ty malé změny, ale chtějí v podstatě za dva měsíce jiné dítě.“*

V další části rozhovoru jsem zaměstnancům položila otázku, co osobně rodiče nejvíce chválí na SVP. KP C uvedla: „*Dle mého názoru rodiče nejvíce chválí to, že jsou kvalitně a často informováni o průběhu internátního pobytu včetně veškerých schůzek, odjezdů atd. Voláme jim v podstatě i několikrát týdně. Také kolikrát chválili to, že pokud to alespoň trochu jde, vyjdeme jim ve všem vstříc – jsme ochotní jim najít řešení, které jim vyhovuje.*“ Podle dalšího zaměstnance KP D rodiče oceňují zejména zájem o ně, erudici a upřímné a konstruktivní poradenství.

4.4.2 Formy a možnosti spolupráce SVP s dalšími subjekty

Co se týče spolupráce s dalšími institucemi, ráda bych na začátku vyjmenovala všechny subjekty, které při prevenci poruch chování spolupracují se SVP. Tento seznam byl sestaven na základě odpovědí zaměstnanců SVP Domažlice.

- rodiče klientů SVP

konkrétně formou individuálních rozhovorů, rodičovských skupin, poradenství

- OSPOD

konkrétně – OSPOD Domažlice, Klatovy, Tachov, Sušice, Stříbro

- školy

konkrétně školy v okrese Domažlice, Klatovy, Tachov

- Probační a mediační služba

- PČR

- PPP

- Neziskové organizace

konkrétně DOMUS, Kotec, Člověk v tísni, Diakonie ČCE

Všichni zaměstnanci SVP Domažlice považují spolupráci s rodiči, OSPOD a školami za nejdůležitější. KP D považuje tyto instituce za klíčové, neboť „*tyto instituce poskytují informace z první ruky a často se navzájem doplňují.*“ Limity spolupráce se školou jsou ale zřejmé: KP C uvádí: „*Velkým problémem je často předávání informací. Vzhledem k tomu, že jsme vázáni mlčenlivostí o klientech SVP, můžeme informace o*

jejich chování poskytnout pouze OSPOD, ale zástupce školy informujeme jen o záležitostech týkajících se školy. Bližší informace o jejich chování na internátním pobytu jim mohou sdělit rodiče – tak dochází k tomu, že se stěžejní informace k zástupcům školy ani nedostanou, protože rodiče v tomto ohledu sdílní nejsou a my jsme zase vázáni mlčenlivostí. Školy to mnohdy vnímají velmi negativně. “ Zároveň ale čtyři ze zaměstnanců přiznávají, že navázání spolupráce velmi dobře probíhá se školami a OSPOD. Za komplikovanější je považována spolupráce s rodiči, což samozřejmě není vždy pravidlem. KP B uvádí: „Spolupráce s rodinou je hodně důležitá, bohužel ne vždy jsou rodiče ochotni na sobě něco změnit, nemají pocit, že by dělali něco špatně.“ Fakt, zda zaměstnanci SVP nahlízejí na rodiče, jako na aktivní členy procesu změny jejich dítěte, se názor zaměstnanců liší. V podstatě ale všichni přiznávají, že tento aspekt je záležitostí individuální a nedá se plošně garantovat na všechny rodiče. Podle názoru KPE záleží hlavně na motivaci, zájmu o dané dítě a finanční situaci. KP D udává: „Podle mého názoru se aktivita rodičů nijak během let nezměnila, spíše teď přibývá více psychosociálně nevyzrálých rodičů, kteří neznají ani základní pravidla rodinné výchovy. Rovněž se objevuje více rodičů ze sociálních rodin – alkohol, drogy prostituce nebo trestná činnost.“ KP B přiznává, že se rodiče v rámci svých mezí snaží spolupracovat. Brání jim v tom ale překážky, které jsou pro ně často nepřekonatelné. Překážky, které brání kvalitní spolupráci s rodinami, jsou podle odpovědí zaměstnanců různé:

KPA: „Když rodiče nespolupracují, pouze k nám dítě odloží. A nebo mají sami své problémy, výchovu nezvládají, nejsou ochotni nic změnit.“

KPB: „Určitě mezi překážky patří pracovní vytíženost rodičů, špatná finanční situace rodiny a špatná dostupnost – z hlediska dojíždění.“

KPC: „Neochota rodičů něco změnit, nedostatek peněz, času na dítě – dítě je v podstatě bezprizorní a také lenost.“

KPD: „Nezájem rodičů o dítě, naučené stereotypy, nechut' něco dělat jinak, někdy i jejich lži, manipulace s námi, zatajované či zkreslené informace o rodině.“

KPE: „Nemotivovanost, špatná ekonomická situace rodiny, nezájem o dítě, pracovní vytížení.“

V oblasti dotazování se nyní přesuneme do problematiky neziskových organizací, které jsou také jednou z forem pomoci rodinám v krizové situaci. Všichni zaměstnanci se shodli na tom, že je tato spolupráce prospěšná. KP B poznamenala: „*Já myslím, že určitě prospěšná je. Hlavně matky samoživitelky oceňují pomoc těchto zařízení – rady, jak vyjít s financemi, jak správně reagovat v konfliktních situacích s dítětem, možnost doučování atd.*“ Naproti tomu KP C si myslí, že tato spolupráce je sice důležitá, její pomoc ale využívá malé množství rodin. Důvod je zřejmý – KP E jako problém vidí nedostatečnou kapacitu těchto zařízení – ať už se jedná o jakoukoliv možnost pomoci. „*Pokud rodina chce využít těchto služeb neziskové organizace, musí zároveň splnit daná kritéria. Musí jít o rodinu sociálně slabou a znevýhodněnou, tím se vylučuje hodně rodin, které za sociálně slabé nejsou považovány, a tudíž nemají na tyto služby nárok.*“ tvrdí KP B. Jeden ze zaměstnanců odpověděl, že u neziskových organizací postrádá někdy odbornou úroveň a důslednost – otázkou zůstává, do jaké míry mohou neziskové organizace splnit očekávání rodiny a jaké při tom mají své limity. Jako nejčastěji využívaná nezisková organizace byla označena nezisková organizace DOMUS a Člověk v tísni – nabízejí podporu rodičům, doučování, vytváření pravidel pro domácí režim, pomoc v oblasti dluhů a bytové problematiky. Tři z pěti zaměstnanců se zároveň shodli na tom, že rodiče zájem o spolupráci s neziskovými organizacemi mají, ale zároveň při tom dodávají, že jim nejdříve musí být vše řádně vysvětleno. Zaměstnanci je musí informovat o tom, jaké služby tato organizace poskytuje, že jsou tyto služby zdarma a že se nejedná o nějaký druh kontroly, ale spíše pomoci pro danou rodinu. Na závěr jsem se zeptala, co je podle zaměstnanců důležité pro rodiče, když se rozhodují, zda těchto služeb u dané organizace využijí – mezi jejich návrhy byla důvěra, ochotné a vstřícné jednání, cena, množství návštěv v rodině, podpora rodičů, dobrovolnost a pomoc se školními věcmi pro děti.

5 Diskuse

Diskuze je stěžejní část, kdy mohu okomentovat výsledky, které jsem získala prostřednictvím výzkumu. Abych se držela určité posloupnosti v tématu, pořadí této části se bude odvíjet od výzkumných otázek, které byly stanoveny na začátku psaní této diplomové práce a které zní následovně:

VO1: Jak rodiče klientů střediska výchovné péče vnímají tuto instituci?

VO2: Jaké jsou zkušenosti rodičů klientů střediska výchovné péče s nestátními neziskovými organizacemi?

VO3: Jak rodiče klientů střediska výchovné péče participují při řešení rizikového chování jejich dítěte?

Vnímání střediska výchovné péče jako instituce zásadně ovlivňuje vztah rodiče k dané instituci a tím i ke spolupráci s nimi. Dvě třetiny respondentů uvedly, že jejich první dojem ze SVP Domažlice nebyl překvapující – buď v SVP byli provedeni před nástupem na pobyt, nebo viděli prostory na webových stránkách. To, že rodiče i děti znali prostředí SVP dříve, než nastoupili na pobyt, je uklidnilo a utlumilo u nich strach z neznámého – strach z nástupu na pobyt. Někteří dokonce přiznali, že jim prohlídka pomohla se rozhodnout, zda služeb SVP využít. Toto chování je vlastně podobné chování obchodnímu - marketingovému. V knize strategický marketing se píše následující: „*Bude-li image a celkový první dojem, který zájemce z marketingových aktivit získá, pozitivní, zvýší se i pravděpodobnost, že se zákazník pro program rozhodne*“ (Hanzelková, 2009, s. 112). Zhruba jedna třetina respondentů ale na druhou stranu odpověděla, že se o to, jak SVP vypadá, nezajímali. Osobně si myslím, že každý rodič by si měl předem zjistit, kde bude jeho dítě dva měsíce pobývat. Web střediska je potom ideální pomůckou pro ty, kteří bydlí daleko a nemohou si z důvodu vzdálenosti středisko prohlédnout na místě. Na webu jsou umístěny fotografie SVP Domažlice. Myslím, že by tyto fotografie mohly být zároveň doplněny o videonahrávku přibližující činnost střediska konkrétně. Bylo by prospěšné znát například harmonogram dne či aktivity, kterých se děti účastní. O tom sice informují zaměstnanci SVP klienty na

individuálních pohovorech, tak jim ale „vypadnou“ ti zájemci, kteří se prozatím rozhodují, zda pomoc SVP vůbec vyhledat.

Prostředí v SVP bylo respondenty hodnoceno vcelku pozitivně. Pokud bych to měla shrnout, převládal u rodičů názor, že malé prostory a malý počet dětí na pobytu (8) umožňuje zaměstnancům kvalitnější péči a více pozornosti jejich dětem. Zároveň rodiče měli takovou představu, že SVP je zařízení spadající do institucionální péče – v podstatě se o SVP velká část z nich vyjadřovala jako o „ústavu“. Velká část rodičů považovala SVP za výchovný ústav, což je samozřejmě mylná představa. SVP Domažlice se snaží osvětu veřejnosti podporovat – v minulém roce například uspořádali besedu o jejich práci pro školy – zájem ze strany škol ale nebyl veliký. Osobně si myslím, že právě školy mají příležitost mluvit o této problematice s rodiči právě např. při rodičovských schůzkách a mají možnost rodičům tuto pomoc nabídnout. I přesto, že spolupráce SVP se školami probíhá, větší informovanost samotných učitelů by tuto spolupráci posunula ještě o žebříček výše. Dvě třetiny dotázaných rodičů ale zároveň přiznali, že má SVP Domažlice rodinnou atmosféru, což považují za pozitivní – působila na ně tak vilka, ve které se SVP nachází a i malé prostory k tomuto názoru přispěly.

Dojem ze zaměstnanců SVP se dá zhodnotit také jako pozitivní. Z odpovědí respondentů jsem vybrala několik podle mého názoru pozitivních vlastností, které na nich rodiče shledali. Bylo to příjemné jednání, profesionalita, hodně zkušeností, důslednost, upřímnost. To považují za velkou chválu na zaměstnance SVP. Na druhou stranu pocit rodičů, který u nich byl zaměstnanci vyvolán, nebyl vždy příjemný a ovlivnilo ho aktuální řešení problémů. Zhruba pět rodičů to hodnotilo tak, že si připadali trochu méněcenní a nebylo jim příjemné slyšet negativní kritiku jejich výchovy a jejich dětí. Tento pocit se mi zdá ale logický, nikdo nechce na děti a svoji formu výchovy slyšet kritiku. Špatný pocit z kritiky je zároveň znatelnější u lidí, kteří nemají stabilní vlastní pocit hodnoty (Kammerer, 2007). Opět zde vystupuje na světlo podobnost rodičů s dospívajícími. Ti také nejsou rádi, když je rodiče kritizují – cítí se úplně stejně, jako když zaměstnanci SVP za něco kritizují rodiče. Na druhou stranu je kritika nutná k tomu, aby si dotyčný svou chybu uvědomil a mohl se změnit. Já osobně souhlasím

s názorem autorky Cenkové (2010), že kritika musí být především zdůvodněna a mělo by při ní být vysvětleno, jak se cítí ostatní, když něco dělám špatně. Zároveň by také v kritice měla být slova volena tak, aby dotyčného neurazila. Na druhou stranu i přesto, že rodiče se při pohovorech vždy necítili „ve své kůži“ zároveň uvedli, že oceňovali upřímné jednání zaměstnanců.

Co se týče rodičovské skupiny, které se rodiče v SVP Domažlice účastní, většina z nich ji vidí velmi pozitivně. Celkem osm respondentů označilo za přínosné rady ve výchově, které jim byly poskytnuty během rodičovských skupin. Podle mých vlastních zkušeností často rodičům opakujeme stále stejné rady ve výchově jejich dětí. Proto si myslím, že by nebylo marné tyto obecné rady sepsat a jako pomůcku je uveřejnit na webových stránkách střediska. Je to asi nejsnazší možnost, jak informace přiblížit samotným rodičům. Z šetření dále vyplývá, že celkem sedmi rodičům bylo příjemné svěřit se se svým problémem s dítětem ostatním rodičům. Následovalo u nich totiž přesvědčení, že i jiné děti mají podobné problémy jako ty jejich a že se dají řešit. Ze své vlastní zkušenosti vím, že se najdou ale i tací rodiče, kterým je mluvit před ostatními nepříjemné – tady záleží na individualitě jedince. Během rodičovských skupin měli i rodiče s dětmi absolvovat určitou společnou aktivitu – kresbu apod. Tři čtvrtiny rodičů se shodly na tom, že s dětmi takto společné aktivity netráví. Jak již bylo uvedeno v teoretické části – nedostatek tráveného času s dítětem je jeden ze znaků současné rodiny. Kraus (2008) tento trend uvádí jako rizikový a já si troufám říci, že je v dnešní době modernizace technologií již ve velkém ohrožení. Rodiče jako důvod uvedli nedostatek času nebo nezáměr dítěte. Já si ale myslím, že nedostatek času na dítě je pouze výmlouvou. V tomto ohledu mají i zaměstnanci pocit, že se rodiče často vymlouvají, pokud nemají zájem něco změnit. Příkládají to pohodlnosti a nedostatku pozornosti, kterou dítěti rodiče mají věnovat. Pokud patří jedinci do sociálně slabé rodiny a nemohou si dovolit zaplatit dětem nějaký kroužek, mohou s dětmi trávit čas doma – zdarma. Trávený čas s rodičem nenahradí žádná instituce. Efektivní trávení volného času podporuje i SVP Domažlice. Děti na internátním pobytu v SVP nemají k dispozici televizi, počítač či mobil a učí se vyplnit volný čas kvalitněji – sportem, společenskými hry apod. Také se učí více komunikovat. Nedostatečná úroveň jejich

komunikačních schopností má samozřejmě mnoho příčin – pokud nejsou zvyklí v rodině komunikovat, nečtou a nikdy jim ani čteno nebylo, nemají příležitost se naučit verbálně vyjádřit. Tento fakt shledávám jako další stěžejní problém dnešních dětí. Toto jsou ale problémy, které instituce nevyřeší – pouze může rodičům doporučovat, aby s dítětem více komunikovali a trávili čas, kterým efektivně působí na jejich výchovu.

Rodiče klientů měli také za úkol zhodnotit, co se jim líbilo na službách Střediska výchovné péče v Domažlicích a co jim naopak v nabízených službách chybělo. Rodiče na SVP Domažlice ocenili hlavně vstřícné jednání zaměstnanců a ocenili i fakt, že se tam dítěti líbilo. Je ale pravda, že podle mé vlastní zkušenosti z práce ze SVP, občas kromě tohoto názoru zazněl i názor opačný, který se rodiče často snaží utajit. Rodiče někdy považují internátní pobyt v SVP za druh trestu, a když se tam jejich dítěti líbí, mají pocit, že to není pro dítě adekvátní trest. Já si ale myslím, že je to známka toho, že se zde dítě cítí pocit jistoty a bezpečí. Rodiče si neuvědomují, že tento pocit bezpečí a jistoty dítěti dodávají právě jasná pravidla a režim – děti jasně vědí, co si zde mohou dovolit, zároveň vědí, že v SVP se o všem mluví, což na ně působí uvolněně. Plně v tomto souhlasím s autorkou Kutálkovou a ztotožňuji se tímto s její teorií: *„Pravidelný denní rytmus dává dítěti pocit jistoty a bezpečí. Nepravidelnost a nepředvídatelnost změn denního režimu vystavuje dítě naopak zvýšeným nárokům a stresu, na které každé dítě reaguje jinak, většinou nějakou formou neklidu a nesoustředěnosti. Z tohoto důvodu se dnešní benevolentní výchova s nepravidelným režimem nejeví jako rozumná – od té doby, co se u nás začala šířit, prudce stoupá počet dětí s tzv. psychomotorickým neklidem a tzv. malých tyranů“* (Kutálková, 2010, s. 120). Takže v domácím prostředí stačí vytvořit pravidelný režim, dítě se bude cítit lépe a rodiče také budou spokojeni.

Pokud se jedná o negativa, která rodiče vyjmenovali, nejčastěji jim vadilo vyptávání se zaměstnanců, nutnost komunikace se zaměstnanci a časté dojíždění do SVP. V podstatě se dá označit za největší problém právě komunikace a svěřování se s danými problémy. Tento fakt podle mého názoru souvisí s anonymitou, která je typická u dnešních rodin. O tomto tématu jsem se zmínila již v teoretické části. Nejen že dnešní rodiny již nežijí obklopeni širší rodinou, ale zároveň již neudržují ani stabilní vztahy v rámci sousedství apod. Lidé jsou uzavřenější, proto je jim také komunikace ve

státních institucích mnohdy nepříjemná. Za negativní jev toto vidí i zaměstnanci SVP, kteří zatajování informací rodiči považují za překážku práce s dítětem. Pokud např. dítě přijede z víkendové vycházky, je hovořeno o jejím průběhu zvlášť s dítětem a zvlášť s rodičem. Zkušenosti zaměstnanců jsou totiž takové, že rodiče často informace o víkendu zatajují, aby dítě ochránili nebo se sami vyhnuli problémům. Pro komplexní práci s dítětem je ale třeba, aby i rodiče na víkendové vycházce u dítěte vyžadovali pravidla, která jsou dána v SVP. To ale rodiče často nerespektují.

Jako další nepříjemnost rodiče uvedli časté dojíždění – vyzvedávání si dětí na víkend či na pohovory a častý kontakt se zaměstnanci, který se týkal např. obstarávání věcí pro dítě. Na tento problém už jsme narazili dříve a myslím, že se stále prohlubuje. Rodiče podle mého názoru mají pocit, že když dítě nastoupí na internátní pobyt, automaticky mu tím „suplujeme“ jeho rodinu se vším všudy. Tak to ale není – zákonným zástupcem je rodič a na něm je, aby obstaral dítěti vše, co potřebuje. Já osobně jsem se setkala s tím, jak jsme jako zaměstnanci SVP zařizovali záležitosti, které by měli obstarat rodiče. Příkladem je odlišování dětí, návštěva lékaře, nákup oblečení či prostředků osobní hygieny. Otázkou zůstává, do jaké míry bychom měli roli rodičů „suplovat“ a kdy bychom měli zodpovědnost přenechat jim.

Na konci první části empirického výzkumu byl uveden graf, který ukazuje názor rodičů na úspěšnost internátního pobytu na jejich dítě – pouze 5 rodičů uvedlo, že ke zlepšení chování u jejich dítěte nedošlo. Tento výsledek se samozřejmě nedá generalizovat k celkovému počtu dětí umístěných v SVP, ale minimálně vypovídá o určité úspěšnosti a kvalitě SVP Domažlice.

Na závěr se vyjádřím k výzkumné otázce č. 1.

VO1: *Jak rodiče klientů střediska výchovné péče Domažlice vnímají tuto instituci?*

Rodiče vnímají prostředí SVP Domažlice jako rodinné, malý kolektiv považují za přínosný, ale u některých stále převládá názor, že SVP je „ústavem“. Rodiče vnímají zaměstnance pozitivně, ne vždy ale mají z rozhovorů dobrý pocit.

Další výzkumná otázka, která byla v mé diplomové práci stanovena, se týkala spolupráce rodiny s neziskovými organizacemi.

„VO2: Jaké jsou zkušenosti rodičů klientů střediska výchovné péče s nestátními neziskovými organizacemi?“

Více než dvě třetiny respondentů odpověděly, že zkušenost s neziskovými organizacemi nemají. V tomto ohledu byli rodiče pasivní – pokud jim někdo spolupráci nenabídl, sami pomoc neziskových organizací nevyhledali, ani o jejich existenci nevěděli. Sami zaměstnanci přiznali, že spolupráce s neziskovými organizacemi je spíše okrajová – stěžejní je spolupráce s rodiči samotnými, OSPOD a školami. Zároveň ale přiznávají, že pokud se jim vysvětlí smysl a výhody těchto organizací, zásadně spolupráci s nimi neodmítají. Podle zaměstnanců pomoc neziskových organizací ocení zejména matky samoživitelky – ty často nemají komu se svěřit a musejí se tedy obracet na pomoc zvenčí více než rodiny úplné. Zároveň matky samoživitelky snadněji získají status sociálně slabé rodiny, a tudíž mají právo využít služeb těchto neziskových organizací.

Ti, kteří služby neziskových organizací využili, musela být služba doporučena SVP. Z nabízených služeb rodiče nejvíce využili doučování, podporu při přípravě na vyučování a nastavení pravidel v rodině. Jednomu z dotazovaných se ale nelíbilo, že zaměstnanci organizace docházeli k nim do rodiny, měl pocit kontroly. Tento fakt souvisí jistě s anonymitou, kterou rodiny v dnešní době upřednostňují a stálým přesvědčením, že každá pomáhající profese či instituce musí být složkou kontrolní – opak je ale pravdou, naprostá většina těchto organizací je zdrojem pomoci a ne kontroly.

Nabídka volnočasových aktivit také nebyla rodiči využita – nejčastějším důvodem byl nedostatek peněz nebo prostý nezájem. Ani jeden z rodičů neoznačil kvalitní a pravidelné volnočasové aktivity jako významnou součást života jejich dětí. O důležitosti volnočasových aktivit mluvila ve své knize například Vágnerová (2012), která zároveň označila období dospívání jako rozšiřování teritoria volnočasových aktivit. Děti mají v tomto období velké množství zájmů a ty by se měly rozvíjet. V rámci školy navíc existují kroužky zdarma, takže otázka peněz zde nehraje roli. V neposlední řadě mě

zajímaly ukazatele, které jsou podle rodičů důležité u institucí napomáhající jim v obtížné situaci. Nejčastěji rodiče vyjmenovali cenu, dostupnost, pověst organizace a profesionalitu. Osobně ale pověst organizace považují za vratký ukazatel – neboť stačí jeden nespokojený klient této instituce a v dnešním přemedializovaném světě může organizaci uškodit – a to i přes nespočet spokojených klientů, kteří své zkušenosti neventilují. Proto si myslím, že důležitější je návštěva dané organizace a utvoření si vlastního individuálního závěru.

Osobně si myslím, že povědomí rodičů o neziskových organizacích působící v našem kraji a jejich činnostech je velmi malé. Doporučit se dá organizacím asi jediné – stále se zasazovat o osvětu u veřejnosti. V dnešní době je existence neziskových organizací výrazně ohrožena – zaměstnanci mají těžké postavení zejména v hledání cest formou fundraisingu.

Odpověď na výzkumnou otázku **VO2** zní následovně: Dvě třetiny dotazovaných rodičů neměli zkušenost s neziskovými organizacemi. Povědomí rodičů o neziskových organizacích je malé, pokud je rodičům kvalitně vysvětlen význam organizací, jejich zájem o služby neziskových organizací vzroste.

Poslední výzkumná otázka, na kterou jsem ve své práci hledala odpověď, zní následovně:

VO3: *Jak rodiče klientů střediska výchovné péče participují při řešení rizikového chování jejich dítěte?*

Kvůli zodpovězení této otázky jsem zpracovala seznam, který se týká aktivity rodičů v průběhu internátního pobytu. Absolutní část je vždy vytyčena z celkového počtu – tedy 27 dotazovaných. Samozřejmě jsou tyto čísla jen orientační, spíše jsem je zpracovala pro větší přehlednost odpovědí rodičů.

Individuálního rozhovoru s vedoucí SVP se zúčastnilo 21 respondentů. To je podle mého názoru velmi pozitivní výsledek. Celkem 10 z dotazovaných rodičů na individuální rozhovor pozvalo i jiného člena rodiny – pouze dva rodiče toto pozvání přímo označili za přínosné. Když jsem se zajímala o aktivitu rodičů, vyšla mi následující zjištění. Pouze 5 respondentů se aktivně zajímalo o chování jejich dítěte na internátním pobytu. To je velmi malé procento. Celkem 11 z dotazovaných zároveň

nevyužilo možnosti sobotních vycházek. A celkově 7 rodičů dětem do SVP netelefonovalo, iniciativu nechávali na samotných dětech. Někdy si ovšem rodiče svou pasivitu ani neuvědomovali – 20 z nich přiznalo, že větší změnu udělali na víkendové vycházce děti než oni sami. Většina z nich neměla pocit, že by něco měli měnit. Celkem 10 rodičů doma změnilo přísnost – většinou se jednalo o zákazy a vynucování respektu. A na závěr bych dodala ty pozitivní příklady – 6 rodičům se doma podařilo nastavit pravidelný režim a harmonogram dne. A celkem 11 respondentům se při rozhovoru vybavila konkrétní rada ve výchově – důslednost.

Podle rozhovorů, které jsem s rodiči absolvovala, je zřejmé, že většina vidí sebe sama tak, že byli aktivními členy spolupráce se SVP. Já osobně o tom zcela přesvědčená nejsem. Vede mě k tomuto názoru například fakt, že z dotazovaných rodičů se jich pouze 5 aktivně informovalo, jak se jejich dítěti na internátním pobytu daří. Většina rodičů potvrdila, že zaměstnanci informovali je, sami od sebe se o to ale nezajímali. Zde stejně tak vystupuje názor zaměstnanců, který je vcelku totožný s mým. Ti považují rodiče ve velké míře za pasivní členy změny u dítěte – rodiče mají často pocit, že dítě se změní samo nebo že ho změní zaměstnanci.

Jako pozitivní vnímám fakt, že si rodiče pamatovali radu ve výchově – důslednost. Někteří z nich si ji ale pletou s přísností a rozdíl nerozlišují. Mají pocit, že když budou dítěti zakazovat, vynutí si tím jeho respekt. Podle mého názoru se dítě přísného člověka pouze bojí, protože umí jen přikazovat a rozčilovat se. Ale u důsledného člověka cítí jistotu, mantinely, bezpečí a přirozenou autoritu. Důsledný člověk totiž dokáže být přísný, ale zároveň pochválit či motivovat. Odkazuji tím na autorku Špaňhelovou (2009), která potvrzuje, že *„dítě pochvalu potřebuje, jednak k růstu sebevědomí a jednak k vědomí, že jejich chování bylo dobré, akceptovatelné a má kladný dopad. Třeba tím, že udělalo radost někomu jinému.“*

Jako rizikový zde vystupuje také fakt, že 20 dotázaných rodičů přiznalo, že větší změnu v chování a jednání udělali jejich děti a oni sami neměli vlastně ani pocit, že by něco na sobě měli změnit. Problémy dítěte jsou téměř vždy spojeny s problémy v rodině – ať už se jedná o formu komunikace, režimu doma či jiných aspektů. Stejně jako se snaží dítě uvědomit si své chyby, měl by se chyby naučit najít i rodič. Na tomto názoru

se shodli i zaměstnanci SVP, kteří spolupráci s rodiči označili často za komplikovanou. „*Spolupráce s rodinou je hodně důležitá, bohužel ne vždy jsou rodiče ochotni na sobě něco změnit, nemají pocit, že by dělali něco špatně.*“ Je ovšem pravdou, že záleží na individuálním případě rodičů a ne všichni si své chyby neuvědomují – často záleží na jejich motivaci, zájmu o dítě a třeba i na finančních možnostech.

Překážky, které brání kvalitní spolupráci s rodinami, je podle zaměstnanců několik. Ve velké míře a zároveň i opakovaně byly jmenována nespolupráce rodičů, pracovní vyčerpání, špatná finanční situace či dostupnost do SVP a nezájem o dítě. Jako další překážky zaměstnanci označili lenost rodičů, manipulace a lži, podávání zkreslených informací či nedostatek motivace.

Pokud ale rodiče chtějí, aby se jejich dítě změnilo, musí se naučit tyto překážky nějak vyřešit. Dítě samo musí chtít se změnit a chovat se jinak, ale rodič mu k tomu musí připravit zázemí a podmínky, aby si tuto změnu vzalo za své. Je to týmová spolupráce.

Pokud tedy mám zodpovědět výzkumnou otázku **VO3**, podle výsledků je jasné, že aktivnější účast na změně chování byla zaznamenána u dětí SVP. Rodiče byli spíše pasivní při spolupráci se zaměstnanci SVP a nebyli příliš přístupní k vlastní změně chování a režimu doma. Většina rodičů se zapojovala nepravidelně do rodičovských schůzek a pohovorů, stejně tomu bylo i při komunikaci s dítětem a zaměstnanci.

6 Závěr

Zpracování této diplomové práce se pro mě stalo velkým přínosem. Díky ní jsem získala náhled rodičů na jejich úlohu v procesu spolupráce se SVP a zároveň s tím jsem provedla evaluaci činnosti Střediska výchovné péče v Domažlicích. V závěru práce bych ráda shrnula 10 základních myšlenek, které se staly výsledkem výzkumného šetření týkajícího se problematiky spolupráce SVP s rodinou:

- Rodiče hodnotí pozitivně malý počet klientů na internátním pobytu v SVP Domažlice a zároveň hodnotí atmosféru SVP jako rodinnou.
- Zaměstnanci SVP Domažlice jsou hodnoceni pozitivně – rodiče na nich zejména oceňují vstřícné jednání, profesionalitu, zkušenost, důslednost a upřímnost. Oceňují také fakt, že se jejich dětem na internátním pobytu líbilo.
- Pokud se jedná o negativní kritiku SVP, vadilo rodičům následující – vyptávání se zaměstnanců na osobní informace, častá komunikace a dojíždění.
- Pouze 5 rodičů potvrdilo, že u jejich dítěte nenastala žádná pozitivní změna po internátním pobytu.
- Dvě třetiny dotazovaných nemají zkušenosti se spoluprací s neziskovými organizacemi.
- Pokud je rodičům podrobně vysvětlena činnost neziskové organizace, jejich zájem o ni se zvětší.
- Rodiče si neuvědomují význam trávení volného času v životě jejich dětí.
- Rodiče nejsou příliš přístupní změně u sebe a svého chování k dítěti, očekávají změnu pouze u svých dětí.
- Rodiče zaměňují pojem důslednost za pojem přísnost.
- Zaměstnanci na internátním pobytu často „suplují“ povinnosti rodičů o dítě.

První doporučení, které mě napadlo v souvislosti s výzkumem, byla rekonstrukce webových stránek. Z výzkumu vyšlo, že rodiče oceňují prohlídku SVP před nástupem

jejich dítěte, stejně tak oceňují rady rodičům, které se často opakují a jsou významnou pomůckou pro rodiče. Zároveň konkrétní podoba harmonogramu dne dětí včetně např. plánovaných akcí jsou pro rodiče i veřejnost jistě atraktivní. Všechny tyto informace bych doporučila uveřejnit na web SVP Domažlice. Web je v dnešní době nejsnadnější cestou, jak přiblížit podstatné informace lidem do jejich domácností. Zvláště v případě, kdy se rodiče vymlouvají na nedostatek času na prohlídku, je toto řešení výhodné. Velmi mě tedy těší, že SVP Domažlice aktuálně zpracovává kompletně nové webové stránky, jejich kvalita i množství informací v něm nyní vzrostou a budou zde zveřejněny i aktuální informace týkající se SVP.

Informovanost rodičů je nedílnou součástí služeb SVP. Vzhledem k výsledkům výzkumu je klíčové, aby zaměstnanci SVP nadále předávali informace o možnosti využití neziskových organizací rodičům. Zároveň je potřeba více rodičům zdůraznit význam efektivního využití volného času jejich dětí a trávení tohoto času společně s rodiči. Rodičům je třeba vysvětlit rozdílnost mezi přísností a důsledností a podporovat v nich představu toho, že s důsledností a zavedením režimu budou mít u dětí respekt a zároveň dopřejí dětem pocit bezpečí. Řešením by podle mého názoru mohlo být uspořádání konceptu přednášky, která by rodiče informovala o základních zásadách správné výchovy dětí. Jednalo by se zcela o konkrétní rady, které by rodičům ve výchově pomohli. Zaměstnanci SVP mají mnoho zkušeností a vědí, čeho se mají rodiče vyvarovat. Zůstává jen otázka, při jaké příležitosti by bylo vhodné rodičům tyto informace předat. Myslím, že řešením je tady právě spolupráce OSPOD a školy. Navštěvování těchto dvou institucí rodiče vnímají jako větší povinnost než dobrovolná návštěva SVP. Tato přednáška by tedy mohla být uskutečněna v prostorách OSPOD či školy např. v rámci třídních schůzek. Je zřejmé, že vzhledem k dobrovolnosti takového setkání může být překážkou neochota či neaktivita rodičů se přednášky zúčastnit. Dalším limitem se může stát malá kapacita zaměstnanců SVP, kteří by byli autory dané přednášky.

V rámci hlavní výzkumné otázky jsem hledala limity spolupráce rodiny a SVP. V konkrétním výzkumném vzorku rodičů ze SVP Domažlice se jako nejvýznamnější limit ukázala neochota rodičů něco změnit na sobě či na režimu v rodině. Řešením je

neustálé připomínání zaměstnanců SVP, že pokud chtějí rodiče změnu dítěte, musí proběhnout v rodině změna komplexní – tedy změna dítěte, rodičů i režimu v rodině. Jako dalšími limity spolupráce byly zaměstnanci shledány špatná finanční situace rodiny, pracovní vytíženost rodičů, špatná dostupnost SVP, lenost rodičů, nedostatek času na dítě a manipulace a lži ze strany rodičů. Rodiče negativně hodnotili nepříjemný pocit z vypytování se zaměstnanců, nutnost aktivity ve formě komunikace se zaměstnanci a dojíždění na velké vzdálenosti. Problematika velké vzdálenosti SVP Domažlice není řešitelná – v Plzeňském kraji existují pouze 2 střediska výchovné péče – Plzeň a Domažlice. Okruh klientů SVP Domažlice je tudíž velmi rozsáhlý a často je vzdálenost dojíždění klientů do SVP Domažlice překážkou.

Středisko výchovné péče plní ve světě dětí s poruchami klíčovou úlohu, nejsou represivním opatřením a napomáhají rodinám znovu najít ztracenou stabilitu ještě předtím, než bude rodina označena za nefunkční. Spousta rodičů si myslí, že ve výchově selhává – tato organizace pomáhá najít sebejistotu pro rodiče i děti zároveň. A já si troufám říci, že je v tomto ohledu velmi úspěšná.

7 Seznam informačních zdrojů

Tištěné zdroje:

- BROWN, Stephanie L, R BROWN a Louis A PENNER. Moving beyond self-interest: perspectives from evolutionary biology, neuroscience, and the social sciences. New York: Oxford University Press, 2012, xxii, 297 p. ISBN 978-019-5388-107.
- CARR-GREGG, Michael. Psychické problémy v dospívání: příručka pro rodiče dětí a dospívajících s problémovým chováním. Vyd. 1. Překlad Jan Roubal. Praha: Portál, 2012, 142 s. Pro rodiče. ISBN 978-802-6200-628.
- CARR-GREGG, Michael a Erin SHALE. Pubertáči a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících: průvodce výchovou dospívajících. Vyd. 1. Překlad Denisa Šmejkalová. Praha: Portál, 2010, 197 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-807-3676-629.
- CENKOVÁ, Tamara a Monika LANGROVÁ. *Jak přežít pubertu svých dětí: teorie pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 166 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2913-8.
- ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 272 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4729-930.
- FARKOVÁ, Marie. *Dospělost a její variabilita*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 136 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2480-5.
- FISCHER, Slavomil. *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se specifickými potřebami v oblasti somatické, psychické a sociální*. 1. vyd. V Praze: Stanislav Juhaňák - Triton, 2014, 299 s. Učebnice pro studenty učitelství (Triton). ISBN 978-807-3877-927.
- GERLICOVÁ, Markéta. *Muzikoterapie v praxi: příběhy muzikoterapeutických cest*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 136 s. ISBN 978-802-4745-817.

- GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA a Milan RYMEŠ. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 256 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4727-981.
- GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 208 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4733-791.
- HAMPLOVÁ, Dana, Kristina BŘEZINOVÁ, Jana KLÍMOVÁ CHALOUPKOVÁ a Olga SIVKOVÁ. *Rodina a zdraví - jejich vzájemné souvislosti: edukace a rozvoj osob se specifickými potřebami v oblasti somatické, psychické a sociální*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2014, 147 s. Studie (Sociologické nakladatelství), 108 sv. ISBN 978-807-3302-481
- HANZELKOVÁ, Alena. *Strategický marketing: teorie pro praxi*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2009, xix, 170 s. C.H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7400-120-8.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8303-X.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HENDL, Jan. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. 3., přeprac. vyd. Překlad Jan Roubal. Praha: Portál, 2009, 695 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-7367-482-3.
- HLAĐO, Petr. *Profesní orientace adolescentů: poznatky z teorií a výzkumů*. Vyd. 1. Brno: Konvoj, 2012, 131 s. Monografie (Konvoj), sv. 4. ISBN 978-807-3021-641.
- JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. *Neklidné a nesoustředěné dítě ve škole a v rodině*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 238 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4726-977.
- KAMMERER, Doro. *Die ersten drei Lebensjahre*. München: dtv, 2004. ISBN 3-423-34140-8. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-736-7383-3.

- KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 258 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4745-022.
- KOLÁŘ, Zdeněk a Hana PAZLAROVÁ. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 192 s. ISBN 978-80-247-3710-2
- KUTÁLKOVÁ, Dana. *Vývoj dětské řeči krok za krokem. 2., aktualiz. a dopl. vyd.* Praha: Grada, 2010, 134 s. Pro rodiče. ISBN 978-802-4730-806
- KRAUS, Blahoslav a Helena HARTLOVÁ. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-807-3673-833.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- MACEK, Petr. *Adolescence: Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 207 s. ISBN 80-717-8348-X.
- MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ. *Výchova ke zdraví*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 291 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2715-8.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. 6. vyd. Praha: Portál, 2007, 109 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-807-3672-706
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.
- MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, 351 s. Učebnice pro studenty učitelství (Triton). ISBN 978-807-3678-180.
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 183 s. ISBN 978-807-3677-398
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Metody a řízení sociální práce: 583 vybraných hesel*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 379 s. ISBN 80-717-8548-2

- MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 296 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4580-0.
- NAVRÁTIL, Stanislav a Jan MATTIOLI. *Problémové chování dětí a mládeže: [jak mu předcházet, jak ho eliminovat]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 120 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4736-723.
- NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 144 s. ISBN 978-802-4741-109.
- NOVOSAD, Libor. *Základy speciálního poradenství: Struktura a formy poradenské pomoci lidem se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 160 s. ISBN 80-7178-197-5.
- ORVIN, George H. *Dospívání: kniha pro rodiče : adolescenti, rodiny a rodiče, normálnost a adolescence, riskantní chování adolescentů, přechod do dospělosti*. 1. vyd. Překlad Jan Roubal. Praha: Grada, 2001, 180 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0124-3.
- PEŠOVÁ, Ilona a Miroslav ŠAMALÍK. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1216-4.
- PROCHÁZKA, Roman, Jan ŠMAHAJ, Marek KOLARŘÍK a Martin LEČBYCH. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 249 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4744-513.
- ŘÍČAN, Pavel a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Dětská klinická psychologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1995, 398 s. ISBN 80-716-9168-2.
- SHARRY, John. *Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2006, 143 s. Pedagogicko-psychologický rádce rodiče. ISBN 80-251-1295-0.
- ŠNÝDROVÁ, Ivana. *Psychodiagnostika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 143 s. Psyché. ISBN 978-802-4721-651.
- ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Vyd.1. Praha: Grada, 2010, 184 s. ISBN 978-80-247-3181-0.

- ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Komunikace mezi rodičem a dítětem: styly a techniky komunikace, komunikace rodiče ve vztahu k dítěti, vývojová období dítěte, komunikace v náročných situacích*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 101 s. Pro rodiče. ISBN 978-802-4726-984.
- ŠTÍPEK, Petr. *Dítě na zabití: příručka pro rodiče dětí a dospívajících s problémovým chováním*. Vyd. 1. Brno: Portál, 2011, 199 s. Pedagogicko-psychologický rádce rodiče. ISBN 978-807-3679-811.
- ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Editor Oldřich Matoušek, Pavla Kodymová, Jana Koláčková. Praha: Parta, 2010, 351 s. ISBN 978-80-7320-176-0.
- ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Základy speciální pedagogiky*. Praha: Parta, 2012, 219 s. ISBN 978-807-3201-760.
- ŠVARŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0
- TRAIN, Alan. *Children behaving badly*. Vyd. 1. Souvenir Pr Ltd, 2000, 214 s. ISBN 9780285635210.
- ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007, 128 s. ISBN 978-80-86429-36-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2012, 353 s. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VÁGNEROVÁ, Marie a Jarmila KLÉGROVÁ. *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008, 538 s. ISBN 978-80-246-1538-7
- VYMĚTAL, Jan. *Obecná psychoterapie*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2004. ISBN 978-802-4707-235.
- VYMĚTAL, Jan. *Úvod do psychoterapie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2003. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0253-3.

- ZACHAROVÁ, Eva a Jitka ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ. *Základy psychologie pro zdravotnické obory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 278 s. Sestra (Grada). ISBN 978-802-4740-621.

Právní normy:

- ČESKO. *Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících*, v platném znění.
- ČESKO. *Vyhláška 458/2005 Sb. o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče*, v platném znění.
- ČESKO. *Zákon 109/2002 Sb. §17 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních*, v platném znění.

Elektronické zdroje:

- PIŇOS, Miroslav a Stanislav TOMAN. *Citadela Bruntál. Citadela Bruntál* [online]. 2005 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.hasik.cz/citadela/monitoring/unl_index.html
- TELAŘÍKOVÁ, Denisa. *Stále více dětí v Česku má poruchu chování, říká psychologka*. *Novinky.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zena/deti/310684-stale-vice-deti-v-cesku-ma-poruchu-chovani-rika-psycholozka.html>

Přílohy

Příloha č. 1 – Struktura otázek pokládáných v rozhovoru s rodiči

Příloha č. 2 – Struktura otázek pokládáných v rozhovoru se zaměstnanci SVP

Příloha č. 3 – Kódy získané z rozhovorů s rodiči

Příloha č. 4 – Kódy získané z rozhovorů se zaměstnanci SVP

Příloha č. 5 – Kategorizace kódů

Příloha č. 1 – Struktura otázek pokládaných v rozhovoru s rodiči

- 1) Jaké je Vaše pohlaví?
- 2) Jaký je Váš věk?
- 3) Jaký je Váš rodinný stav?
- 4) Jaký je Váš vztah k dítěti, který je v péči SVP?
- 5) Od koho jste se dozvěděli o existenci SVP?
- 6) Kdo doporučil Vaše dítě do péče SVP?
- 7) Jak jste si představovali, že bude SVP vypadat, než jste ho navštívili? Byli jste po návštěvě překvapeni prostředím i lidmi?
- 8) Jak často jste absolvoval-a během internátního pobytu Vašeho dítěte pohovory v SVP? Co se při nich hlavně řešilo?
- 9) Jak jste se cítili při pohovoru se zaměstnanci SVP?
- 10) Jak na Vás působili zaměstnanci SVP?
- 11) Co jste doma změnili, když dítě bylo na víkendu doma?
- 12) Jak často jste navštívili během internátního pobytu své dítě v SVP?
- 13) Jak často jste během internátního pobytu svému dítěti volali?
- 14) Informovali jste se během internátního pobytu Vašeho dítěte na jeho chování v SVP? Jak?
- 15) Zúčastnili jste se rodičovské schůzky v SVP?
- 16) Kdo všechno se rodičovské schůzky zúčastnil?
- 17) Přišli Vám rodičovské schůzky prospěšné?
- 18) Pomohl podle Vás internátní pobyt Vašemu dítěti?
- 19) Obrátili jste se ještě na jinou instituci, když jste měli s dětmi problémy?
- 20) Doporučili Vám nějakou jinou organizaci zaměstnanci SVP – dali Vám na ni kontakt? Využili jste toho?

- 21) Co je pro Vás při výběru organizace nejdůležitější?
- 22) Co se Vám nejvíce líbilo na SVP?
- 23) Co Vám naopak v SVP chybělo?
- 24) Doporučili Vám zaměstnanci SVP nějaké rady ve výchově, jak jste na ně reagovali?
- 25) Co jste po internátním pobytu změnili doma, co jste udělali proto, aby doma vše fungovalo?

Příloha č. 2 – Struktura otázek pokládaných v rozhovoru se zaměstnanci SVP

1. Pozice v SVP?
2. Doba působnosti v SVP?
3. S kým vším spolupracujete v rámci pomoci dítěti s poruchami chování?
4. Která spolupráce z výše jmenovaných je podle Vás nejdůležitější? Proč?
5. S kým spolupráce probíhá podle Vás nejsnadněji a s kým naopak nejobtížněji?
6. V jaké oblasti má SVP největší úspěchy?
7. Čeho se v SVP naopak nedaří dosáhnout?
8. Jakým způsobem probíhá spolupráce s rodinou dětí umístěných na IP v SVP? Jak moc je podle Vás důležitá?
9. Jaké jsou překážky této spolupráce?
10. S jakou vizí rodiče do SVP přicházejí? Jaký je první dojem ze SVP a jaké názory nejčastěji slyšíte po pobytu?
11. Jsou podle Vás rodiče dětí umístěných na IP spíše aktivní či pasivní ve spolupráci s Vámi? Jak se to změnilo v průběhu let?
12. Co si rodiče na SVP nejvíce chválí?
13. Na jaké úrovni je v SVP spolupráce s nestátními neziskovými organizacemi? Myslíte, že je prospěšná?
14. Které využíváte nejvíce a proč?
15. Mají rodiče zájem o tuto spolupráci s neziskovými organizacemi?
16. Co je pro rodiče u této organizace nejvíce důležité?

Příloha č. 3 – Kódy získané z rozhovorů s rodiči

označení KP	kódy přiřazené danému KP	
1	ochota zaměstnanců	radly ve výchově od zaměstnanců
	vyhledání si informací o SVP	
2	pravidelnost kontaktů	SVP jako trest - vyhrožování
	domluva se zaměstnanci	hlavní změna na straně dítěte
	delegování povinností dítěti	zabezpečení potřeb dítěte
	informovanost ze strany SVP	preferování rozhovorů v soukromí
	dítě bylo nervózní a zvědavé, co ho čeká	ocenění malého kolektivu dětí
3	důraz na důslednost výchovy	
	naděje na zlepšení po pobytu	prospěšnost jiného názoru na problém
4	doporučení na SVP od známých	
	rodinná atmosféra SVP	zájem dítěte o výlety doma
5	rodič se cítí odborníkem na dítě	přesvědčení rodiče o nezájmu dítěte
	rodič má vlastní pravdu	zlepšení domácích povinností
	příjemné prostředí SVP	SVP jako kontrolní mechanismus pro dítě
	nejistota rozhodnutí rodičů	ochota zajistit potřební věci pro dítě
6	stanovení si hranic s dítětem	
	žádné očekávání před první návštěvou SVP	důležitost udržení spolupráce se SVP a ostatními institucemi
7	prospěšnost webových stránek	zlepšení školního prospěchu v SVP
8	nízký věk vychovatelů	využití doporučení SVP
	opakování informací od zaměstnanců	vstřícné jednání zaměstnanců
	změna ze strany rodiče	snaha chválit děti
	ochrana vlastního zázemí	

9	pozitivní hodnocení rodičovských skupin	čekání na doporučení ostatních
10	odbornost a zkušenost zaměstnanců	
11	počáteční pocit bezmoci	přísnost ve výchově
12	pozornost zaměstnanců	vymlouvání se rodičů, proč něco nejde
	neochota vynaložit peníze na volnočasové aktivity	nutnost přemýšlení o problému
	vymlouvání se na ostatní děti	nedostatečná informovanost o pomáhajících institucích
13	nadřazenost ze strany zaměstnanců	
14	více konverzace s dítětem	dítě ocenilo zájem rodiče o něj
15	povzbuzení ze zkušenosti ostatních rodičů	vcítění se do citů dítěte
	význam efektivního trávení volného času	
16	drahá cena pobytu	nenaplnění rodičovských očekávání
17	nezapojení příbuzných jedinců do spolupráce se SVP	nepříjemná kritika ze strany zaměstnanců
18	zaměstnanci suplují rodiče	problémy v iniciativě zaměstnanců
	nepříjemnost dojíždění	větší kontrola od rodičů po pobytu
	zásadovost zaměstnanců	dítě se musí podřídit
19	přísný režim znamená vynucování respektu	
20	trapnost při technikách kresby	
21	důraz na bezpečí dítěte	společný výlet s dítětem byl hezký
22	nedostatečný komfort v SVP	nedostatek financí

23	dobrovolné plnění povinností za dítě	upřímná komunikace ze strany zaměstnanců
	strach ze špatného dojmu	volnočasové zážitky dítěte na pobytu
	protektivní výchova rodiče	uzavřenost rodičů
	iniciativu změny nechávat na dětech	mediace mezi rodiči dětí
24	velký příval informací	samostatnost dítěte
25	skeptické chování rodičů	dokazování dítěti snahu
	nedostatek času na dítě	vymlouvání se na zaměstnání
26	nezájem o dítě	návštěvy SVP brané jako povinnost
	nepříjemný pocit z nevědomosti	pasivita při jednání se zaměstnanci
	omlouvání chování dítěte	
27	dítě se musí podřídít	

I přesto, že některé kódy se u komunikačních parterů opakovaly, jsou v tabulce zaznamenány pouze jednou.

Příloha č. 4 – Kódy získané z rozhovorů se zaměstnanci

Označení KP	kódy přiřazené danému KP	
A	problémem jsou nespolupracující rodiče	dítě musí mít podporu rodičů
	rodiče děti do SVP odkládají	nespolupráce rodičů ničí snahu dětí
B	rodiče nemají pocit, že něco dělají špatně	matky samoživitelky vyhledávají více pomoci než rodiny s oběma rodiči
	rodiče se vzdávají před překážkami	
C	dítě chtějí rodiče změnit bez námahy	hyperprotektivní výchova brání změně dítěte
	cena ovlivňuje ochotu rodičů ke změně	
D	důležité jsou informace z první ruky	informovanost zaměstnanců je stěžejní
	nejtěžší je přeučení dítěte	manipulaci a lži rodičů brání spolupráci
	více psychosociálně nevyzrálých rodičů	rodiče řeší osobní problémy se SVP
E	nespolupráce rodičů není pravidlem	spokojenost dětí na pobytu
	předsudky brání práci SVP	dítě nelze „předělat“
	nízká kapacita neziskových organizací	nutné vysvětlování rodičům

Příloha č. 5 – Kategorizace kódů

- dítě bylo nervózní a zvědavé
- naděje na zlepšení po pobytu
- doporučení na SVP od známých
- nejistota rozhodnutí rodičů
- prospěšnost webových stránek
- počáteční pocit bezmoci
- velký přívál informací

První dojem
ze SVP

- rodinná atmosféra v SVP
- ocenění malého kolektivu dětí
- příjemné prostředí SVP
- důraz na bezpečí dítěte
- nedostatečný komfort v SVP

Prostředí
SVP

- ochota zaměstnanců
- domluva se zaměstnanci
- prospěšnost jiného názoru na problém
- nízký věk vychovatelů
- vstřícné jednání zaměstnanců
- odbornost a zkušenost zaměstnanců
- nadřazenost ze strany zaměstnanců
- upřímná komunikace ze strany zaměstnanců

Zaměstnanci
SVP

- pozitivní hodnocení rodičovských skupin
- pravidelnost kontaktů
- informovanost ze strany SVP
- volnočasové zážitky dítěte na pobytu
- návštěvy SVP brané jako povinnost
- trapnost při technikách kresby - muži
- dokazování dítěti snahu
- povzbuzení ze zkušenosti ostatních rodičů

Činnost
SVP

- preferování rozhovorů v soukromí
- přesvědčení rodiče o nezájmu dítěte
- rodič se cítí odborníkem na dítě
- rodič má vlastní pravdu
- opakování informací od zaměstnanců
- ochrana vlastního zázemí
- neochota vynaložit peníze na volnočas. aktivity
- drahá cena pobytu
- nepříjemná kritika ze strany zaměstnanců
- dítě se musí podřídít
- přísný režim znamená vynucování respektu
- strach ze špatného dojmu
- skeptické chování rodičů
- omlouvání chování dítěte

Pocity
rodičů

- SVP jako trest - vyhrožování
- hlavní změna na straně dítěte
- čekání na doporučení ostatních
- nezapojení příbuzných jedinců do spolupráce se SVP
- zaměstnanci suplují rodiče
- dobrovolné plnění povinností za dítě
- protektivní výchova rodiče
- uzavřenost rodičů
- vymlouvání se rodičů, proč něco nejde
- mediace mezi rodiči dětí
- nedostatek času na dítě
- nezájem o dítě
- pasivita při jednání se zaměstnanci

Participace
rodičů na
změně dítěte

- delegování povinností dítěti
- zájem dítěte o výlety doma
- SVP jako kontrolní mechanismus pro dítě
- stanovení si hranic s dítětem
- snaha chválit děti
- zlepšení domácích povinností
- přísnost ve výchově
- více konverzace s dítětem
- dítě ocenilo zájem rodiče o něj
- nenaplnění rodičovských očekávání
- větší kontrola od rodičů po pobytu
- společný výlet s dítětem byl hezký

Změna po
pobytu dítěte